

Doprinos Nobel Laureata ekonomskoj teoriji

Vlaho, Matea

Undergraduate thesis / Završni rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:443482>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-11**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet ekonomije i turizma
«Dr. Mijo Mirković»

MATEA VLAHO

DOPRINOS NOBEL LAUREATA EKONOMSKOJ TEORIJI

Završni rad

Pula, 2017.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet ekonomije i turizma
«Dr. Mijo Mirković»

Studentica: Matea Vlaho

Matični broj: 1111-E, izvanredni student

Studijski smjer: Ekonomija, preddiplomski studij

DOPRINOS NOBEL LAUREATA EKONOMSKOJ TEORIJI

Završni rad

Predmet: Povijest ekonomske misli

Mentor: Doc.dr.sc. Daniel Tomić

Pula, srpanj 2017.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je završni rad isključivo rezultat mog vlastitog rada koji se temelji na mojim istraživanjima i oslanja se na objavljenu literaturu, a što pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da nijedan dio rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz necitiranog rada, te da nijedan dio rada ne krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem također, da nijedan dio rada nije iskorišten za bilo koji drugi rad u bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili obrazovnoj ustanovi.

Student

U Puli, _____, _____ godine.

IZJAVA
o korištenju autorskog djela

Ja, Matea Vlaho, dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom „Doprinos Nobel laureata ekonomskoj teoriji“ koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu sa Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenog, slobodnog pristupa znanstvenim informacijama. Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, _____, _____ godine.

Potpis

SADRŽAJ:

1. UVOD	1
2. OPĆENITO O ALFREDU NOBELU I NOBELOVOJ NAGRADI	3
2.1. Nobelova nagrada	4
2.2. Diplome	5
2.3. Nobelove medalje i medalja za memorijalnu nagradu za ekonomske znanosti 7	
2.4. Nobelove poštanske marke	8
2.5. Nobelova fondacija i njezini zadaci	8
2.6. Financijski management Nobelove nagrade	9
3. NOBELOVA NAGRADA ZA EKONOMIJU	10
3.1. Ekonomija: znanost?	15
3.2. Matematika	16
3.3. Laureati Nobelove nagrade za ekonomiju	17
4. NOBEL LAUREATI IZ PODRUČJA EKONOMSKE TEORIJE	21
4.1. Važnost ekonomske teorije	22
4.2. Najznačajniji laureati iz područja ekonomske teorije	28
4.2.1. 1960-e	28
4.2.1.1. <i>Ragnar Frisch (1969.)</i>	28
4.2.1.2. <i>Jan Tinbergen (1969.)</i>	28
4.2.2. 1970-e	29
4.2.2.1. <i>Paul Anthony Samuelson (1970.)</i>	29
4.2.2.2. <i>John Richard Hicks (1972.)</i>	30
4.2.2.3. <i>Kenneth Joseph Arrow (1972.)</i>	31
4.2.2.4. <i>Milton Friedman (1976.)</i>	32
4.2.3. 1980-e	32
4.2.3.1. <i>James Tobin (1981.)</i>	32
4.2.3.2. <i>Franco Modigliani (1985.)</i>	33
4.2.3.3. <i>Robert Merton Solow (1987.)</i>	34

4.2.4. 1990-e	34
4.2.4.1. <i>Ronald Harry Coase (1991.)</i>	34
4.2.4.2. <i>John Charles Harsanyi (1994.)</i>	35
4.2.4.3. <i>John Forbes Nash, Ml. (1994.)</i>	36
4.2.4.4. <i>Richard Selten (1994.)</i>	37
4.2.5. 2000-e	37
4.2.5.1. <i>George A. Akerlof (2001.)</i>	37
4.2.5.2. <i>Joseph E. Stiglitz (2001.)</i>	38
4.2.5.3. <i>Edmund Phelps (2006.)</i>	38
4.2.5.4. <i>Elinor Ostrom (2009.)</i>	39
4.2.6. 2010-e	39
4.2.6.1. <i>Eugene Fama (2013.)</i>	39
4.2.6.2. <i>Lars Peter Hansen (2013.)</i>	40
4.2.6.3. <i>Robert James Schiller (2013.)</i>	40
5. KONTROVERZE I KRITIKE	41
6. ZAKLJUČAK.....	44
LITERATURA	46
POPIS SLIKA.....	48
SAŽETAK.....	49
SUMMARY.....	50

1. UVOD

Nobelova nagrada za ekonomiju je najznačajnija nagrada na području ekonomije. Njezin osobit značaj leži u činjenici da predstavlja glavnu nagradu koju dodjeljuju stručnjaci iz područja ekonomije, i to za izuzetna dostignuća na polju ekonomske znanosti, tj. za ona otkrića koja prekidaju s dotadašnjim načinom razmišljanja i uvode potpuno nova poimanja na području koje se proučava. Cilj ovoga rada je čitatelju prikazati i pobliže objasniti doprinos Alfreda Nobela i Nobel laureata ekonomskoj znanosti, s posebnim naglaskom na ekonomsku teoriju.

Cjelokupna struktura ovoga rada podijeljena je na šest poglavlja, od kojega je prvi dio „Uvod“ gdje su navedeni tema, cilj, struktura rada i metode koje su korištene pri izradi samoga rada. „**Općenito o Alfredu Nobelu i Nobelovoj nagradi**“ je naslov drugog dijela u kojem će se čitatelj upoznati sa općenitim podacima o životu Alfreda Nobela te samom osnivanju čuvene Nobelove nagrade. Treći dio nosi naslov „**Nobelova nagrada za ekonomiju**“. Tu se govori o osnivanju Nobelove nagrade za ekonomiju, gdje će se osim povijesnih činjenica, moći pročitati i o njezinoj važnosti kako za samo razvijanje znanosti tako i za društvo u cjelini. Također će biti prikazana i lista svih Nobelovaca koji su dobili nagradu za ekonomiju, od 1969. godine do 2016. godine. Četvrti dio nosi naziv „**Nobel laureati iz područja ekonomske teorije**“ i u ovom poglavlju čitatelj će se moći pobliže upoznati sa nekim od najznačajnijih Nobelovaca s područja ekonomije i njihovog doprinosa ekonomskoj teoriji, ali i važnost ekonomske teorije i teorijskih instanci u odnosu na primjenjenu znanost, njezinu relevantnost za ekonomiju i zašto je bitno nagrađivati ekonomiste za doprinose ekonomskoj teoriji. U petom dijelu koji nosi naslov „**Kontroverze i kritike**“, spomenute su neke od kontroverza koje se vežu uz nagradu te kritike koje su joj upućene, iako je Nobelova nagrada najpoželjnija i najprepoznatljivija, na račun dodjele Nobelove nagrade za područje ekonomije, mogu se čuti brojne primjedbe. Završni dio je „**Zaključak**“ koji predstavlja zadnji, šesti dio rada. U njemu je dana sinteza cjelokupnog izlaganja, sve relevantne spoznaje do kojih je došlo u ovom radu.

Metode koje su korištene pri izradi ovoga rada su: induktivna i deduktivna metoda, metoda analize i sinteze, metoda kompilacije, klasifikacije, deskripcije te povijesna metoda.

Zasluga i doprinos laureata u ekonomskoj znanosti čine svijet boljim mjestom za život, ideje potiču inspiraciju i buduća istraživanja. Izrazito je bitno nagraditi uspjehe koji naposljetku mogu biti i postati najvećim zaslugama čovječanstva. Svi dobitnici Nobelove nagrade za ekonomiju svakako su doprinijeli razvoju ekonomskih koncepata koji su i danas izrazito bitni za naše živote, njihove vještine i alati koji se koriste svaki dan otvaraju nove poglede i osvještavaju naše uloge u njihovom funkcioniranju. Prvi korak u učenju korištenja tih modela je upoznavanje sa problematikom rada.

2. OPĆENITO O ALFREDU NOBELU I NOBELOVOJ NAGRADI

Alfred Bernhard Nobel bio je prije svega poznat kao švedski kemičar, filantrop, mirotvorac, te veliki pobornik prirodnih znanosti. Rođen je 21. listopada 1833. godine u Stockholmu¹ u obitelji u kojoj je njegov otac bio prvi koji je pokušao sa novim izumima. Izum njegovog oca bio je šperploča, ali nije imao novca da svoju ideju ostvari. Alfred je nedugo zatim sa svojom obitelji preselio u Rusiju gdje je zajedno sa svojom braćom imao najbolje učitelje, iako se financijska situacija još nije uspjela oporaviti. Pored svog materinjeg jezika, govorio je još četiri jezika, te je bio veliki pobornik prirodnih znanosti. Pričalo se da je imao dvije velike ljubavi Bertu Kinsky i Sophie Hess koja ga je ostavila zbog mladog austrijskog činovnika, nakon čega se nikada nije oženio. U svijet znanosti ulazi 1865. godine kada je na scenu izašao njegov najvažniji izum; detonacijska kapsula koja je sadržavala živin fluminat. Detonacijska kapsula ili upaljač predstavljao je osnovu za daljnju tehnologiju eksploziva, ali još uvijek nije bio pronađen način da se ukroti, odnosno lakše upravlja nitroglicerinom.² Sve do 1887. godine svoje je vrijeme odlučio posvetiti tome kako da ukroti ovo moćno sredstvo, dok nije naišao na infuzorijsku zemlju. Kombiniranjem svih potrebnih sastojaka dobio je eksploziv koji je bio 25% slabiji od nitroglicerina.

Alfred Nobel se tijekom svojih godina rada na izumu često susretao sa izjavama koje su mu poprilično smetale, a iste pokušavale narušiti njegov ugled u svijetu znanosti. Izričito je negirao tvrdnju da je do ovog eksploziva slučajno naišao, što je on opovrgnuo tvrdeći kako je do te ideje došao sustavnim razmišljanjem. Nobel je patentirao 355 izuma što svjedoči činjenici da je bio talentiran i izraziti genijalac. Do kraja svoga života ostao je karizmatična osoba unatoč zlobnim komentarima neistomišljenika, uvijek se držao svog primarnog cilja, radio je za dobrobit čovječanstva i trudio se širiti svoje znanje. Kako je šokirao na pozitivan način za vrijeme svoga života, tako je nastavio sa iznenađenjima kada se utvrdilo da je iz oporuke isključio svoju rodbinu, te svoje bogatstvo od 31,2 milijuna švedskih kruna ostavio „čovječanstvu“³. Preminuo je 10. prosinca 1896. godine u San Remu (Italija) od posljedica krvarenja u mozgu. U Stockholmu se svake godine dodjeljuje Nobelova nagrada, na dan njegove smrti.

¹ http://www.nobelprize.org/alfred_nobel/biographical/

² <http://biografija.net/alfred-nobel/>

³ Ibid.

Slika 1: Alfred Nobel

Izvor: www.nobelprize.org

2.1. Nobelova nagrada

Nobelova nagrada kao jedna od najcjenjenijih i najprestižnijih nagrada, utemeljena je 29. lipnja 1900. godine. Dodjeljuje se iz fonda Alfreda Nobela, koji je ustanovljen na temelju njegove oporuke, a sastoji se od zlatne medalje i diploma s dobitnikovim imenom uz obrazloženje područja na kojem je postigao vrhunski uspjeh. U svojoj je oporuci Nobel izrazio želju da se njegovih 31,2 milijuna švedskih kruna imovine iskoristi za formiranje fonda iz kojeg bi se dodjeljivale godišnje nagrade za dostignuća na polju kemije, fizike, medicine, književnosti, te doprinos svjetskom miru⁴ (Barković, 1998:2).

Dana 27. studenog 1895. godine, u švedsko-norveškom klubu u Parizu, Nobel je potpisao oporuku i ostavio dio svog bogatstva kako bi ustanovio Nobelovu nagradu, koja će se dodjeljivati godišnje bez obzira na nacionalnu pripadnost. Oporuka je glasila (Barković, 1998:2): „Sa svom mojom preostalom unovčivom imovinom će se postupiti na sljedeći način: kapital, investiran u vrijednosne papire od strane mojih izvršitelja, će stvoriti fond, čije kamate će se godišnje dodjeljivati u obliku nagrada onima koji će za vrijeme prethodne godine služiti čovječanstvu. Izrečene kamate će biti podijeljene u pet jednakih dijelova koji će

⁴ Ne postoji Nobelova nagrada za matematiku. Legenda kaže da je Nobel odlučio ne uvesti nagradu za matematiku jer se žena (koju je zaprosio, što je ona odbila) udala za poznatog matematičara, za kojeg se vjeruje da je bio Magnus Gustav Mittag-Leffler, međutim, nema povijesnih dokaza koji bi poduprijeli ovu tvrdnju.

biti razmjerno razdijeljeni na sljedeći način: jedan dio osobi za najvažnije otkriće ili unaprjeđenje na području kemije; jedan dio osobi za najvažnije otkriće u domeni psihologije ili medicine; jedan dio osobi za najistaknutije djelo idealističke tendencije na području književnosti; i jedan dio osobi koja će učiniti najviše ili najbolje djelo za bratstvo između naroda, za ukinuće ili smanjenje postojećih vojski, te za održavanje i promociju mirovnih konferencija. Nagrade za fiziku i kemiju će dodjeljivati Švedska akademija znanosti; one za radove iz medicine ili psihologije Karolinski institut u Stockholmu; onu za književnost Akademija u Stockholmu; a onu za prvake mira odbor od pet osoba koje će izabrati Norveški Storting. Moja je izrazita želja da se pri dodjeljivanju nagrada ne pridaje pažnja narodnosti kandidata, već da najzaslužniji primi nagradu bez obzira da li je on Skandinavac ili ne.“

Nagrada se sastoji od medalje, diplome i novčanog iznosa. U početku je Nobelovu nagradu moglo dijeliti više od tri dobitnika, iako se to nikada nije prakticiralo. Četvrti paragraf Statuta Nobelove fondacije prepravljen je 1968. godine, ograničavajući broj osvajača nagrade na samo tri.⁵ Cijeli postupak oko dodjele Nobelove nagrade prolazi kroz stroga pravila i tajnost, ipak je javna tajna da Odbor za Nobelovu nagradu Švedske akademije znanosti, u Stockholmu, obrađuje 200 imena godišnje, od kojih tek 20-ak imena smatra ozbiljno (Sharma, 2002:544). Imena kandidata moraju ostati stroga tajna do zadnjeg dana. Prije se nagrada mogla dodijeliti i posthumno, ako je osoba bila nominirana do 1. veljače iste godine. Od 1974. godine nagrada se može dodijeliti samo ako je preminula osoba bila nominirana samo za tu godinu (obično u listopadu), ali je umrla do svečanosti dodjele nagrade 10. prosinca.

2.2. Diplome

U koncertnoj dvorani u Stockholmu odvija se svečanost dodjele Nobelovih nagrada za fiziku, kemiju, fiziologiju / medicinu i književnost, te Švedske banke za ekonomske znanosti u sjećanje na Alfreda Nobela. Njegovo Veličanstvo kralj Švedske, takvu svečanost obilježava na način da svakom laureatu uručuje diplomu, medalju i dokument koji potvrđuje novčani iznos nagrade, koji je 2002. godine u totalu za jednu kategoriju iznosio 10 milijuna SEK (otprilike 1 milijun USD)⁶. Istovremeno, Nobelova nagrada za mir uručuje se isti dan u

⁵ Hrustić S., Kovačić Z.,; Leksikon Nobelovaca, Nart trgovina, Zagreb, 2003., str.7.

⁶ Ibid.

Gradskoj vijećnici u Oslu, a istu predaje predsjednik norveškog Nobelovog odbora u nazočnosti norveškog kralja.

Tijela koja određuju o dodjeljivanju nagrade odlučuju i o izgledu diplome. Za diplome za fiziku i kemiju nadležna je Švedska kraljevska akademija znanosti, a od 1969. godine postaje nadležna i za ekonomiju. Nobelov zbor na Institutu Karolina nadležan je za diplomu za fiziologiju / medicinu, za književnost je nadležna Švedska akademija, a za diplomu koja se daje dobitnicima nagrade za mir je norveški Nobelov odbor. U današnje vrijeme „švedske“ diplome za razliku od ranije, imaju uniformni uvez koji izrađuje knjigovežnica Falth & Hassler. Nekada su različiti odbori na osnovu vlastitih želja i sredstava odlučivali o umjetničkom dizajnu diploma za dodjelu nagrade. Uvezivanje „norveške“ diplome pod knjigoveškom tvrtkom Refsum trajalo je do 1986. godine, nakon čega je preuzela tvrtka Kjell-Roger Josefson.

Tijekom godina umjetnički dizajn diploma bio je promjenjiv, ali tekst je uvijek slijedio isti uzorak na oba jezika, švedskom i norveškom. „Švedske“ diplome uvelike imaju isti tekst, navodeći osobu ili osobe kojima je tijelo za dodjelu nagrada odlučilo uručiti godišnju nagradu, zajedno sa službenim navodom koje objašnjava razloge. „Norveška“ diploma, pak, nikada nije sadržavala službeno objašnjenje nagrade⁷. Mnogi umjetnici su od 1901. godine kreirali su diplome Švedske kraljevske akademije znanosti, koje su vrlo često obilježene godišnjom temom – pticama, cvijećem, vazama – umjesto individualnim dizajnom koji se odnosi na laureate. Reinhold Ljunggren dizajnirao je diplome za prve dobitnike nagrade za ekonomske znanosti, Rangara Frischa i Jan Tinbergena, 1969 godine. Švedska akademija rabila je uvijek zaseban dizajn koji se odnosio na svakoga laureata te su umjetnici nastojali rezimirati značaj svakog autora. Umjetnici koji su izrađivali diplome imali su tek nekoliko tjedana za rezimiranje djela ili osobnih odlika svakog autora iz razloga što se dobitnici nagrade nisu objavljivali do sredine listopada, a diplome su prije 10. prosinca morale biti dovršene. Do 1990. godine, norveške diplome izrađivane su prema istim principima. Poznati kaligrafi ručno su ispisivali razne diplome tijekom godina.

Današnji izgled Nobelove diplome je jedinstveno umjetničko djelo. Diplome se izrađuju na posebno naručenom, ručno izrađenom papiru. Nakon opsežnih priprema, knjigoveža postavlja diplomu u kožnati uvez izrađen od najkvalitetnije kozje kože. Za laureate zaslužne za

⁷ Hrustić S., Kovačić Z.,; Leksikon Nobelovaca, Nart trgovina, Zagreb, 2003., str.8.

ekonomske znanosti taj uvez je smeđe boje. Kaligrafi su također izradili posebne zlatne monograme za svakog laureata na vanjskom dijelu diplome, koji se nalaze i na kutijama za diplome. Sve kutije su izrađene od sivoga tkanoga papira, iznutra podstavljenoga svinjskom antilop kožom. Veličina Nobelovih diploma je 23x35 cm⁸.

2.3. Nobelove medalje i medalja za memorijalnu nagradu ekonomske znanosti

Prema Statutu Nobelove fondacije kojeg je donijelo kraljevsko vijeće 29. lipnja 1990. godine „tijela koja dodjeljuju nagrade moraju predati svakom dobitniku nagrade doznaku s iznosom nagrade, diplomu i zlatnu medalju s likom oporučitelja i prigodnom posvetom.“⁹ Medalje za fiziku, kemiju fiziologiju / medicinu i književnost načinio je švedski kipar i graver Erik Lindberg, a medalju za mir norveški kipar Gustav Vigeland. Medalju Švedske banke za ekonomske znanosti dizajnirao je Gunvor Svensson Lundqvist.

Izgled prednje strane od četiri „švedske“ medalje (fizika, kemija, fiziologija / medicina i književnost) je identičan. Prednja strana prikazuje portret Alfreda Nobela i godine njegova rođenja i smrti u latinskim brojevima. Lice Alfreda Nobela izgledom se razlikuje na medalji za mir i medalji za ekonomiju. Stražnja strana medalje što se tiče glavnog natpisa „Inventas vitam juvat excoluisse per artes“¹⁰ je ista, dok se razlikuju slike o simbolima institucija koje su zadužene za dodjelu nagrada za pojedina područja. Sve do 1980. godine „švedske“ medalje, težile su otprilike 200 g i promjera 66 mm, bile su izrađivane od 23-karatnog zlata. Nadalje se izrađuju od 18-karatnog zlata optočenoga 24-karatnim zlatom.

Danas se „švedske“ medalje lijevaju u Mynverketu - švedskoj kovnici novca - u Eksilstuni, a medalja za mir u Den Kongelige Myng - kraljevskoj kovnici novca - u Kongsbergu u Norveškoj.¹¹

⁸ Hrustić S., Kovačić Z.; Leksikon Nobelovaca, Nart trgovina, Zagreb, 2003., str.9.

⁹ Hrustić S., Kovačić Z.; loc. cit., str.10.

¹⁰ "Oni koji su svojim znanjem učinili život na zemlji boljim", Vergilije: Eneida

¹¹ Hrustić S., Kovačić Z.; loc. cit. str 10.

Slika 2: Medalja

Izvor: <http://www.novinite.com>

2.4. Nobelove poštanske marke

Prve marke s likom Alfreda Nobela izdane su 1946. godine. Nakon toga nekoliko setova poštanskih markica komemoriralo je institucije i građevine vezane uz Nobelovu nagradu. Petnaest godina kasnije, švedske poštanske marke komemorirale su dobitnike Nobelove nagrade godišnjim izdanjima markica. Počinju se izdavati godišnje serije maraka 1961. godine. (Kovačić, Hrustić, 2003:15)

2.5. Nobelova fondacija i njezini zadaci

Prema oporuci Alfreda Nobela, Privatna institucija osnovana je 1900. godine. Fondacija upravlja sredstvima stavljenima na raspolaganje oporukom za dodjeljivanje Nobelove nagrade za fiziku, kemiju, fiziologiju / medicinu, književnost i mir.¹² Ona predstavlja Nobelove institucije i provodi informativne aktivnosti i aranžmane koji se odvijaju za vrijeme uručivanja Nobelovih nagrada, te vodi Nobelove simpozije na različitim nagrađivanim područjima. Fondacija je zaštićena zajedničkim interesima tijela za dodjelu nagrade imenovanih u oporuci koja predstavljaju Nobelovu fondaciju u javnosti, gdje je uključeno npr. informativno djelovanje i aranžmani koji određuju okolnosti dodjele Nobelove nagrade.

¹² Hrustić S., Kovačić Z., loc. cit. str. 15.

Fondacijom upravlja Odbor, koji se sastoji od sedam članova i dva zamjenika, švedskih i norveških državljana, koje su izabrali opunomoćenici tijela za dodjelu nagrada, sa sjedištem u Stockholmu Odbor ima za zadatak birati predsjednika, potpredsjednika i izvršnog direktora između vlastitih članova. Opunomoćenici biraju jednog od revizora Fondacije, koji mora biti autorizirani javni računovođa te koji odlučuje da li da oslobodi članove Odbora od osobne odgovornosti za prethodnu fiskalnu godinu. Ostale revizore biraju institucije koje dodjeljuju nagrade, osim predsjednika kojega imenuje vlada. Središnji zadatak Fondacije je upravljanje sredstvima stavljenim na raspolaganje oporukom za dodjelu nagrade. Fondacija također upravlja takozvanim Nobel simpozijima koji se financiraju kroz svoj Simpozijski fond. (Kovačić, Hrustić, 2003:16)

2.6. Financijski management Nobelove nagrade

Godinu dana prije svoje smrti, 27. studenoga 1895. godine, Alfred Nobel je potpisao slavnu oporuku kojom je ostvario neke ciljeve kojima se toliko posvećivao tijekom života. Nobel je u svojoj oporuci uvjetovao da većina njegova vlasništva, više od 31 milijun SEK (danas otprilike 1.500 milijuna SEK) bude pretvoreno u fond i investirana u „sigurne vrijednosne papire“. Prihodi od ulaganja trebaju se godišnje raspoređivati u obliku nagrada onima koji su tijekom prethodne godine dali najveće doprinose boljitku čovjeka.¹³

Investicijska politika Fondacije je od iznimne važnosti za očuvanje i povećanje fondova kako bi se povećao i iznos nagrade. Investicijska pravila iz 1900. godine ukazuju da je pojam „sigurni vrijednosni papir“ bio u skladu s vremenom, interpretiran kao obveznica zlatnih rubova ili pozajmice iza kojih stoje takvi vrijednosni papiri poput hipoteka na nekretnine. Promjene koje je donio II. svjetski rat (naknadne posljedice u ekonomiji i financijama), „sigurni vrijednosni papir“ kao pojam morao se reinterpretirati u svjetlu prevladavajućih ekonomskih okolnosti i tendencija. Tako je ranih 1950-ih, na zahtjev Upravnog odbora Fondacije, švedska vlada uvela promjene. Zbog svih praktičnih namjera, Odboru su odriješene ruke za investiciju u nekretnine, obveznice, sigurne zajmove i u većinu dionica.

¹³ Hrustić S., Kovačić Z.; op. cit., 2003., str. 17.

3. NOBELOVA NAGRADA ZA EKONOMIJU

Nobelova nagrada za ekonomiju je najznačajnija nagrada na području ekonomije. Njezin osobit značaj leži u činjenici da predstavlja glavnu nagradu koju dodjeljuju stručnjaci iz područja ekonomije, i to za izuzetna dostignuća na polju ekonomske znanosti, tj. za ona otkrića koja prekidaju s dotadašnjim načinom razmišljanja i uvode potpuno nova poimanja na području koje se proučava (Barković, 1998:3).

Alfred Nobel bio je najvjerojatnije jedan od najbogatijih osoba u Europi kada je umro 1896. godine. Ozbiljan znanstvenik i izumitelj, uzeo je veliki osobni rizik tijekom ranih eksperimenata sa nestabilnim eksplozivom nitroglicerinom. U počecima svoje karijere, izgubio je mlađeg brata u eksploziji u laboratoriju te zamalo i svoj život. Zbog tvrdoglave posvete svome poslu i povjerenju u vlastite sposobnosti, prevazišao je tehničke poteškoće i na kraju uspješno kreirao stabilniji eksploziv, dinamit. Dinamit je kao jedno od najvećih otkrića 19. stoljeća napravio revoluciju u rudarstvu i graditeljstvu kanala, cesta i željeznica. Takvo otkriće otvorilo je vrata industrijskoj revoluciji i modernizaciji industrije i prijevoza. Potencijal korištenja dinamita odmah je bio očit, kreirajući veliku potražnju i stvarajući odličnu poslovnu priliku. Za razliku od mnogih izumitelja, Alfred Nobel napravio je lak korak prema poduzetništvu i poslovanju, te je uvidio da je jednako talentiran u proizvodnji i marketingu kao i u laboratoriju. Osnovao je tvornice za prodaju dinamita, borio se da zaštiti svoje patente od konkurenata i razvio je program prodaje dinamita diljem svijeta, koji ga je naposljetku obogatio.¹⁴

Kako se približavao smrti pri samom kraju 19. stoljeća, shvatio je da je akumulirao jedno od najvećih bogatstava u svijetu, ali da nema nasljednika. Nikada se nije ženio niti je imao djecu, pa je odlučio svoje nasljedstvo darovati. Njegova oporuka iz 1895. godine osigurala je najveći dobrotvorni dar do tada u povijesti, kada je osnovao seriju od pet Nobelovih nagrada, prve tri, fizika, kemija i fiziologija / medicina, reflektirala je njegovu vlastitu profesionalnu strast kao znanstvenika i izumitelja. Nobel je imao i druge interese poput: bio je strastven čitaoc i pisac cijeli svoj život, te je ostavio beskrajnu i eklektičnu osobnu knjižnicu. Htio je odati počast velikim piscima koji su ga nadahnuli tijekom života, stoga je kreirao nagradu za književnost.

¹⁴ Karier, T.,: Intellectual capital – Forty years of the Nobel prize in economics, Cambridge University Press, UK, 2011., str.1

Njegova zadnja nagrada postala je poznata jednostavno kao Nobelova nagrada za mir. Kako to da je izumitelj dinamita i drugih eksploziva kreirao „mirovnu nagradu“. Da li zbog pokore za vojno oružje koje je izumio ili zbog ustupka svom bliskom prijatelju, Bertha von Suttera, čuvenog pisca pacifista. Mnogi povjesničari bavili su se tim pitanjem i tvrdili su da obje tvrdnje imaju smisla, iako su sve to bile pretpostavke. Prvih pet nagrada koje je zahtijevao Alfred Nobel dodijeljene su 1901. godine te su bile popraćene sa značajnom financijskom nagradom.

Godine 1968. Švedska Banka uvjerala je Nobel Fondaciju da treba postojati još jedna nagrada, nagrada u ekonomiji.¹⁵ Banka se čak sama ponudila da svake godine ona daje novac koji odgovara Nobelovoj nagradi. Bila je to ponuda koju je teško bilo odbiti. Ekonomija je postala šesta nagrada od strane Nobel Fondacije 1969. godine, dodijeljena je onim ekonomistima koji su tijekom prethodne godine donijeli najveći doprinos čovječanstvu.

Koja je njihova zasluga i doprinos koji su pridonijeli čovječanstvu? Da li je svijet postao bolje mjesto za život zahvaljujući zaslugama ovih naučnika? Koji su misteriji koje su ti laureati riješili za ljudsku rasu? Objašnjenja u medijima nisu dala odgovor na pitanja. Tipični Nobel laureat za ekonomiju je odabran za „inspiraciju i poticanje budućih istraživanja“ i ponekad za kreiranje novih područja istraživanja u ekonomiji. Rečeno je da je rad plodonosan ili razotkrivajući kada su mediji izvijestili da je laureat James Buchanan imao „plodonosan utjecaj“ ili da je laureat Joseph Stiglitz „osvojio nagradu za plodonosan i poticajan rad“; da su laureati Robert Engle i Clive Granger napravili „poticajan i plodonosan rad tijekom 1970-ih i 80-ih“ ili da je laureat Ronald Coase napisao „poticajnu knjigu“. Ništa od toga nam ne govori što su oni zapravo otkrili. To samo postavlja pitanje, što su oni zapravo učinili? Što su zapravo učinili da je pomoglo čovječanstvu? (Karier, 2011:2)

Ekonomisti nisu toliko cijenjeni, oko pitanja o kakvim se točno dostignućima iz područja ekonomije radi, mnogo se polemiziralo od osnutka nagrade pa sve do današnjih dana. Česti prigovori su da ekonomija nije dovoljno „znanstvena“ ili nedovoljno pridonosi ljudskom napretku da bi zaslužila nagradu s Nobelovim imenom. Svakog listopada sa najavom novih osvajača Nobelove nagrade, ipak profesija dobiva malo više štovanja kada se još jedan ekonomist više pridruži Nobel laureatima. Albert Einstein i Marie Curie su bili Nobel pobjednici; Enrico Fermi istražio je misterije nuklearne fuzije; Albert Michelson izmjerio je

¹⁵ Karier, T.,: Intellectual capital – Forty years of the Nobel prize in economics (2011) loc. cit. str. 2.

brzinu svjetlosti; pisci Ernest Hemmingway, Toni Morrison, John Steinbeck također su bili pobjednici; Winston Churchill, Theodore Roosevelt i Barack Obama također¹⁶. Nobelova nagrada u ekonomiji otvorila je put ekonomistima da se pridruže malom i elitnom društvu velikih znanstvenika, pisaca i zagovaratelja mira u modernoj povijesti. Kako su moderni ekonomisti na to odgovorili? Nije bilo dugo te su se počeli kladiti na pobjednike. Ljudi se klade na nogometne utakmice, košarku, tenis i slično; ekonomisti se uživaju kladiti na sebe, a Nobelova nagrada je postala izvrsnom prilikom. Svake godine profesori i studenti na vodećim ekonomskim odjelima u SAD-u pokreću kladionicu te se klade tko će osvojiti nagradu¹⁷.

Godine 1968., kada je Nobelova zaklada prihvatila ponudu Švedske banke za financiranje nagrade za ekonomiju, odlučeno je da to bude kao i za ostalih pet nagrada koje su sadržane u oporuci Alfreda Nobela. Dobitnik nagrade za ekonomiju, kao i kod ostalih je formalno objavljen od strane Nobelovog Odbora u listopadu, nakon čega slijedi objava i priopćenje za javnost. Dobitnik dobiva istu novčanu vrijednost nagrade kao i kod ostalih pet kategorija te zlatnu medalju od strane kralja Švedske tijekom službene ceremonije u prosincu. Pobjednik u ekonomiji također ima priliku održati govor i biti naveden kao nobelovac na službenoj web stranici Nobelove nagrade. Sa svim tim sličnostima kako bi moglo biti imalo sumnje da li nagrada za ekonomiju uživa jednako štovanje sa ostalim nagradama? Nije sve, međutim, jednako kao kod ostalih nagrada. Bliži i detaljniji pogled otkriva neke razlike. Fondacija nije mogla u potpunosti dati pobjedniku na području ekonomije istu medalju kao izvornu za znanost i književnost. Međutim to i nije tako strašno jer je medalja Nobelove nagrade za mir također jedinstvena. Zamjetna razlika je da se formalni naziv nagrade za ekonomiju značajno razlikuje od bilo koje druge nagrade iz pet kategorija: Nagrada Švedske Banke za ekonomske znanosti u sjećanje na Alfreda Nobela. Postavlja se pitanje je li to Nobelova nagrada ili je to nagrada Švedske banke? Još više zapanjuje da Nobelova zaklada rijetko, ako ikada, koristi termin "Nobelova nagrada", tijekom proglašenja na dodjeli nagrada za ekonomiju, niti je pojam izgovoren od članova koji se nalaze u službenom odboru. Na službenoj Nobelovoj web stranici navodi se "Nobelova nagrada za fiziku, "Nobelova nagrada za kemiju" itd., ali kad se dodjeljuje posljednja kategorija, to je "nagrada za ekonomiju." Svi ostali laureati daju "Nobelova predavanja", ali kada je ekonomija u pitanju to se zove samo "nagradno predavanje". Za razliku od odbora i web stranice, novinari su ignorirali ovu nijansu i rutinski

¹⁶ Karier, T.,: Intellectual capital – Forty years of the Nobel prize in economics, Cambridge University Press, UK, 2011., str. 3.

¹⁷ Ibid.

nazivaju nagradu kao Nobelovu nagradu za ekonomiju. Iz njihove perspektive, to je nagrada koju izdaje Nobelova organizacija u Švedskoj, tako da je to Nobelova nagrada za ekonomiju. Nitko ih nije uspio uvjeriti i ispraviti u izražavanju, a Nobelovoj zakladi to ne smeta i ne pridaju preveliki značaj tome.

Adam Smith i John Maynarda Keynes poznati su kao dva diva u ekonomiji od kojih veliki broj dobitnika Nobelove nagrade iz ekonomije može pronaći svoj početak i nadahnuće za sam rad. Smith je, naravno, predstavio iznimno uvjerljiv argument u korist slobodnog tržišta u svom klasičnom djelu *Bogatstvo naroda* objavljenog 1776. godine. Opisao je operacije na tržištu kojim upravljaju sile ponude i potražnje. U njegovom modelu ekonomije iz 18. stoljeća, cijene su imale središnju ulogu, kada su signalizirale ili manjkove ili viškove i osiguravale željeni tržišni ishod. Smithova osnovna tema je bilo slobodno tržište koje bez napora i učinkovito regulira proizvodnju i distribuciju u gospodarstvu, kao da je vođeno nevidljivom rukom. Smithov glavni negativac uglavnom je bila Vlada, koja je ometala cjenovne signale i remetila inače idealne ishode koje generira slobodno tržište. Mnogi ekonomisti dobitnici Nobelove nagrade imaju intelektualni dug prema Adamu Smithu, jer dijele njegovo uvjerenje u superiornost slobodnog i nereguliranog tržišta. Utjecaj Adama Smitha je još veći zbog njegovog utjecaja na razvoj neoklasične ekonomije. Smithov prikaz tržišnog gospodarstva bio je inspiracija za više matematičkih prikaza tržišta u kasnom 19. stoljeću. Neoklasični ekonomisti jednostavno su pretpostavili racionalno ponašanje koje je bilo skladno, predvidivo, nepogrešivo, te duboko ukorijenjeno vlastitim interesom. Pretpostavka da ljudska bića postupaju na taj način bila je tako rasprostranjena u ekonomskim modelima pod izrazom *homo economicus*¹⁸, mitsko biće kombinirajući sva ta obilježja. (Karier, 2011:8)

Te ideje razvile su jedan evolucijski put prema Alfredu Marshallu engleskom ekonomistu, koji je konsolidirao teorije devetnaestog stoljeća ekonomista u ono što je kasnije postalo poznato kao mikroekonomija. On uvodi nove ideje vezane uz ponudu i potražnju, te je pokazao kako se može primijeniti na porezima, trgovini i drugim ekonomskim politikama.¹⁹ Cjelokupna ekonomska teorija ne može se pratiti natrag do Adama Smitha. S druge strane, potpuno različiti tip ekonomista predvodio je ekonomist s Cambridgea John Maynard Keynes, koji je bio učenik Alfreda Marshalla. Polazna točka za Keynesa nije bio hipotetski rad o

¹⁸ Ekonomski čovjek; hipotetski pojedinac koji uvijek djeluje na ekonomski racionalan način kako bi ostvario najveću korist u svakome ekonomskom kontekstu.

¹⁹ Karier, T.,: *Intellectual capital – Forty years of the Nobel prize in economics*, 2011. loc. cit., str. 8.

savršenim tržištima nego realnost propalih tržišta industrijaliziranog svijeta 1930. godine. Na kraju je Keynes proizveo vrlo različitu teoriju koja nije bila ograničena *homo economicusom* ili bilo kojim od drugih pretpostavki iz neoklasične ekonomije. Keynesov pristup apelirao je na nove generacije znanstvenika, a njegove ideje širile su se iz Cambridge-a, po ekonomskim fakultetima diljem Amerike²⁰. Jedna od prvih poduzetih radnji od strane novih keynesijanaca je bilo prikazati teoriju matematičkim formulama i geometrijskim prikazima što je omogućilo preciznije definicije i daljnje usavršavanje. To je također stvorilo prilike za osvajanje Nobelove nagrade ekonomistima kao što su Tobin, Solow, Samuelson i drugi.

Kroz svoju povijest, Nobelova nagrada za ekonomiju je okružena neriješenim raspravama i konkurentnim teorijama. Primarna rasprava uvijek se vrti oko primjerene uloge vlade. Koliko se povjerenja treba dati slobodnim tržištima u odnosu na vladu za popravak tržišnih neuspjeha, odnosno popravak nepravednog ishoda? Maleni broj ekonomista koji su osvojili Nobelovu nagradu je značajnije poznato, osim pojedinaca koji su pisali za široku javnost, kao što su Milton Friedman, Paul Krugman i Paul Samuelson²¹. Najvišu slavu koju su ikada postigli za mnoge dobitnike nagrade bio je dan kad su osvojili Nobelovu nagradu. Dobitnici Nobelove nagrade za ekonomiju većinom su znanstvenici koji su svoj život posvetili oko sveučilišta koje vode rektori, dekani itd. Navikli su na predstavljanje ideja na konferencijama, u znanstvenim časopisima, diplomskim radovima, seminarima i znanstvenim tekstovima, gdje su kratkoća i jasnoća bile manje vrijednosti od matematičke strogosti i apstraktne općenitosti. Problem se javio kada su bile objave nagrada, rijetki su bili spremni objasniti svoj rad cijelom svijetu u ranim jutarnjim satima u listopadu. Kada bi mediji postavili pitanje zašto su osvojili Nobelovu nagradu, tek nekoliko ekonomista je bilo pripremljeno na odgovor. Njihovi odgovori bili su nejasni a ponajviše razočaravajući, nakon čega bi ubrzo u vijestima postalo jasno kako nisu otkrili ništa opipljivo kako se očekivalo, poput dinamita.

Godine 1991. nobelovac James Tobin je izjavio u radijskom intervju-u: "mislim da sam dokazao da ne biste trebali držati sva svoja jaja u jednoj košari".²² Iste godine na području medicine / fiziologije utvrđeno je da je različita funkcija lijeve i desne strane mozga; Nobelova nagrada za fiziku dodijeljena je zbog izdvajanja elektrona iz atoma laserom;

²⁰ Karier, T.,: Intellectual capital – Forty years of the Nobel prize in economics, Cambridge University Press, UK, 2011., str. 9.

²¹ Ibid. str. 11.

²² Ibid. str.12.

nagrada za mir otišla je Visokom povjereniku Ujedinjenih naroda za izbjeglice za svoj rad s milijunima raseljenih izbjeglica diljem planeta - dok je nobelovac iz područja ekonomije dokazao da ne bi trebali staviti sva svoja jaja u jednu košaru! Realnost je da Nobelovi ekonomisti imaju ideje koje mogu promijeniti način na koji mislimo, i oni mogu utjecati na vladine politike na vrlo značajne načine. Ideje Nobel laureata pridonijele su stvaranju intelektualnog kapitala iz kojeg crpimo informirati naša politička i socijalna uvjerenja. Bez ekonomskih ideja možemo postati žrtvom vlastitog neznanja. Nesvjesno se možemo izložiti hiperinflaciji ili burzovnoj krizi, financijskoj krizi, ili čak velikoj depresiji. Danas postoji opće vjerovanje da je Sustav federalnih rezervi trebao reagirati brže nakon sloma tržišta 1929. godine kako bi se izbjeglo ono što je postalo poznato kao Velika depresija. Samo s obzirom na ekonomske ideje, bilo dobre ili loše, odnosno krive, možemo kovati strategije i politike potrebne za stvaranje boljih i prosperitetnih društva. Kad nacionalne vlade ili narodna banka prihvaća određenu ekonomsku teoriju, to može imati utjecaj na pojedinca, čitav narod, ili čak cijeli svijet. Seljak u Indiji može saznati da je njegov pristup kreditima određen mjerama Svjetske banke koje su objašnjene od strane nejasne teorije nagrađene Nobelovom nagradom. Ili kada koristite mobitel, koristite radio spektar koji se izvršava korištenjem načela teorije igara. Nagrađene Nobelove teorije su čak korištene za izradu aukcija na eBayu. Bilo bi pogrešno podcijeniti utjecaj tih teorija, iako se naizgled radi o nejasnoj ekonomskoj teoriji, ona može imati utjecaj na dobrobit milijuna pojedinaca diljem planete. Činjenica da su neke Nobelove ideje važnije ne znači nužno da su sve važne ili čak originalne. Postoje primjeri, odnosno slučajevi gdje su ideje imale ograničen utjecaj na ekonomiju, a kamoli vanjski svijet. U tim slučajevima, ideje su brzo izbljedjele u povijest, zajedno sa samim Nobelovcem. Primarna ostavština je zlatna medalja sa imenom na njemu i kratka objava na web stranici Nobelove nagrade.

3.1. Ekonomija: znanost?

Je li ekonomija znanost? Zaslužuje li istu znanstvenu nagradu za svoj doprinos društvu kao što je Alfred Nobel zamislio da se nagrada dodijeli isključivo za postignuća u fizici, kemiji, medicini / fiziologiji? Druge Nobelove znanosti posvećene su otkrivanju skrivene materije u prirodi, energije, ljudskog tijela. Ne postoji sumnja u to da priroda postoji, više ili manje nezavisna od vremena i mjesta, te da je priroda puna primamljivih otkrića. Znanstven metode polako otkrivaju tajne sve dok istina ne ispliva na vidjelo. U tom postupku su ili teorije

potvrđene ili opovrgnute, stvarajući mogućnosti za nove hipoteze. Kako se ekonomija stoga protivi znanosti? Može li ekonomist jednostavno slijediti znanstvene metode i stvoriti znanost? Ekonomija je područje ideja o tome kako se ljudi sami organiziraju kroz institucije i pravila kako bi se zadovoljile njihove različite želje i potrebe. Ljudi se organiziraju u poduzećima, tržišta i vlade se organiziraju za proizvodnju roba i usluga, te distribuciju proizvoda među sobom. Ako postoje osnovni zakoni u ekonomiji, kao u znanosti, onda ti zakoni moraju biti izvedeni iz ljudskog ponašanja, jer ljudi su najbitniji dio svih poduzeća, tržišta i vlade. No, ljudsko ponašanje je promjenjivo i često je teško osnovni problem sažeti u nekoliko temeljnih jednadžbi. To je jedan od najvećih i najtežih problema i izazova s kojima se suočava ekonomija i ono što je razlikuje od znanosti. (Karier 2011:5)

Švedska banka i ekonomisti koji su dobili Nobelovu nagradu nisu bili zainteresirani za različitosti, već za sličnosti. Osigurali su da je nagrada dodijeljena za "ekonomske znanosti", a ne samo za "ekonomiju". Također su željeli da se pobjednik pojavi i da ga se predstavi kao znanstvenika. Nadali su se da će se ekonomija pridružiti redovima fizike, kemije i medicine, čak i ako je to ugroženo od strane hira ljudskog ponašanja. (Karier 2011:6)

3.2. Matematika

Nobelovci iz ekonomije imaju jaku i dobru matematičku pozadinu, kao u fizici i drugim znanostima gotovo sve njihove teorije su izvorno prikazane kroz formule. Velika većina dobitnika ove nagrade je započela svoj rad u osnovama fizike, inženjeringa, matematike ili srodnim znanostima. Trend kretanja ekonomije prema većoj matematičkoj strogosti nesumnjivo je ojačala pojava Nobelove nagrade. Zapravo neki od laureata kao što je John Nash i Robert Aumann imali su doktorate u matematici i bili su gotovo bez ikakvog formalnog obrazovanja u ekonomiji. Ekonomske ideje često su opisane riječima, a ne formulama. Ponekad je dobitnik nagrade jednostavno uzeo ideju i prikazao je matematički, te je u tom slučaju relativno lako objasniti izvorni koncept. To se može činiti pomalo čudnim da se prikaz ideja matematički može kvalificirati za Nobelovu nagradu, ali to je, u određenom smislu, veliki dio suvremene ekonomske teorije. Ekonomisti pronalaze visok stupanj zadovoljstva u pretvaranju poznate ideje u matematički prikaz i još veći osjećaj postignuća dokazivanja matematički što bi bilo tko drugi mogao prepoznati kao zdrav razum.

Prednost matematike je činjenica da zahtijeva precizne definicije pružajući zajednički jezik za raznolike i multinacionalne struke. Od strane švedskog Nobelovog odbora, matematički prikazi više se cijene i poštuju te smatraju znanstvenim, iako ipak imaju svoje granice. Na primjer, formula, sa svojim temeljnim pretpostavkama, ima značajan stupanj preciznosti koji se realno ne može očekivati od strane ekonomske teorije. Uvođenje napredne matematike, kao npr. topologije, potpuno je promijenila neka polja u ekonomiji. Mnoge ekonomske teorije kao rezultat tih zbivanja nastoje biti manje o stvarnom gospodarstvu, a više o potpuno imaginarnom svijetu. Ovdje leži opasnost da ekonomski modeli mogu postati malo više od dvoraca u nebu - razrađene konstrukcije s ograničenom primjenom u stvarnom svijetu. Ekonomisti koji favoriziraju slobodna tržišta imaju veću vjerojatnost da prikažu stanje prisutno trenutno na tržištima u najboljem mogućem svjetlu. Na primjer, oni će vjerojatno pretpostaviti da su ljudi potpuno racionalni i ponašaju se s potpunim informacijama i objektivno, tako da tržište posluje u savršenim uvjetima. Savršeni rezultati su više vjerojatni pod savršenim uvjetima. S druge strane, skeptici slobodnog tržišta će pretpostaviti manju mogućnost savršenog ponašanja i uvjeta. Obje vrste su ekonomisti nagrađeni Nobelovom nagradom u nešto više od četrdeset godina koliko nagrada postoji, i dok su obje skupine ekonomista započele sa sličnim jednadžbama, mogu ih mijenjati i usmjeriti svoje modele u različitim smjerovima. Iz tog razloga, moguće je da dva ekonomista postignu matematički ispravne zaključke koji su, ipak, posve kontradiktorni. Za očekivati je da postoji nekoliko kontradiktornih teorija među dobitnicima Nobelove nagrade za znanost, ali takvi sukobi su zajednički i kod laureata ekonomije. Najistaknutiji je iz 1974. godine podijeljen između Friedrich A. von Hayek, istaknutog antisocijalista, i Gunnar Myrdal, socijalista.²³ Niti jedan od njih dvojice te godine nije imao ništa dobro i lijepo reći za svoga suparnika.

3.3. Laureati Nobelove nagrade za ekonomiju

Lista dobitnika Nobelove nagrade za ekonomiju za razdoblje od 1969. do 2016:²⁴

²³ Karier, T.,: op. cit., 2011., str.8.

²⁴ Lista je sastavljena prema sljedećim izvorima; Sharma, S.(2002.) Economics does Matter: About economics and economists, str. 544-555 (za dobitnike iz razdoblja od 1969. do 2001.), i http://www.nobelprize.org/nobel_prizes/economics/laureates (za dobitnike iz razdoblja od 2002. do 2016. godine).

- 1969. Ragnar Frisch i Jan Tinbergen
- 1970. Paul A. Samuelson
- 1971. Simon Kuznets
- 1972. Sir John R. Hicks, Kenneth J. Arrow
- 1973. Wassily W. Leontief
- 1974. Gunnar A. Myrdal, Friedrich August von Hayek
- 1975. Leonid V. Kantorovich, Tjalling C. Koopmans
- 1976. Milton Friedman
- 1977. Bertil Ohlin, James E. Meade
- 1978. Herbert A. Simon
- 1979. Theodore W. Schultz, Sir Arthur W. Lewis
- 1980. Lawrence R. Klein
- 1981. James Tobin
- 1982. George J. Stigler
- 1983. Gerard Debreu
- 1984. Richard Stone
- 1985. Franco Modigliani
- 1986. James McGill Buchanan Jr
- 1987. Robert M. Sollow
- 1988. Maurice Allais
- 1989. Trygve Haavelmo
- 1990. Harry M. Markowitz, Merton H. Miller, William F. Sharpe
- 1991. Ronald H. Coase
- 1992. Gary S. Becker
- 1993. Robert W. Fogel, Douglass C. North
- 1994. John C. Harsanyi, John F. Nash Jr, Reinhard Selten
- 1995. Robert E. Lucas Jr
- 1996. James E. Mirrlees, James Vickrey
- 1997. Robert C. Merton, Myron S. Scholes
- 1998. Amartya Sen
- 1999. Robert A Mundell
- 2000. James J. Heckman

- 2001. George A. Akerlof, Michael Spence, Joseph E. Stiglitz
- 2002. Daniel Kahneman, Vernon L. Smith
- 2003. Robert F. Engle III, Clive W.J. Granger
- 2004. Finn E. Kydland, Edward C. Prescott
- 2005. Robert J. Aumann, Thomas C. Schelling
- 2006. Edmund S. Phelps
- 2007. Leonid Hurwicz, Eric S. Maskin, Roger B. Myerson
- 2008. Paul Krugman
- 2009. Elinor Ostrom, Oliver E. Williamson
- 2010. Peter A. Diamond, Dale T. Mortensen, Christopher A. Pissarides
- 2011. Thomas J. Sargent, Christopher A. Sims
- 2012. Alvin E. Roth, Lloyd S. Shapley
- 2013. Eugene Fama, Lars Peter Hansen, Robert J. Shiller
- 2014. Jean Tirole
- 2015. Angus Deaton
- 2016. Oliver Hart, Bengt Holmstrom

Ukoliko bi se navedene dobitnike pokušalo kategorizirati prema poljima istraživanja ili posebnih doprinosa, može ih se svrstati u sljedeće skupine (Sharma, 2002: 545-546):

1. *Teorija opće ravnoteže i teorija rasta* – Paul A. Samuelson, Kenneth J. Arrow, Sir Jonh R. Hicks, Gerard Debreu, Maurice Allais, Gary S. Becker.

2. *Makroekonomija* – Milton Friedman, Lawrence R. Klein, James Tobin, Franco Modigliani, Robert M. Solow, Robert E. Lucas Jr.

3. *Mikroekonomija* – George J. Stigler, James E. Mirrlees, James Vickrey

4. *Ekonomija tržišta, poslovanja i financija* – Harry M. Markovitz, Merton H. Miller, William F. Sharpe, George A. Akerlof, A. Michael Spence, Joseph E. Stiglitz, Eugene Fama, Lars Peter Hansen, Robert J. Shiller

5. *Teoretski doprinosi u specifičnim poljima ekonomije* – James E. Meade, Bertil Ohlin, Sir Arthur W. Lewis, Theodore W. Schultz, Robert W. Fogel, Douglas C. North, Robert A. Mundell

6. *Korištenje novih snažnih metoda u ekonomskoj analizi* – Ragnar Frisch, Jan Tinbergen, Wassily W. Leontief, Leonid V. Kantorovich, Tjalling C. Koopmans, Sir Richard Stone, Trygve Haavelmo, John C. Harsanyi, John F. Nash Jr., Reinhard Heckman, Daniel L. McFadden, Alvin E. Roth, Lloyd S. Shapley

7. *Čista empirijska istraživanja* – Simon Kuznets

8. *Originalnost misli* – Gunnar K. Myrdal, Friedrich August von Hayek

9. *Istraživanja u interdisciplinarnim poljima ekonomije* – Herbert A. Simon, James McGill Buchanan Jr., Ronald H. Coase, Amartya Sen.

4. NOBEL LAUREATI IZ PODRUČJA EKONOMSKE TEORIJE

Nobelova nagrada za ekonomiju se dodjeljuje od 1969. godine i od tada je veliki broj ekonomista, stručnjaka osvojio Nobelovu nagradu. Od 1969. godine kada su po prvi puta nagradu osvojili Ragnar Frisch i Jan Tinbergen za svoje doprinose na području ekonometrije, svake sljedeće godine kada je nagrađen sljedeći pojedinac učinjen je doprinos ekonomskoj teoriji i razumijevanju ekonomije. James M. Buchanan Ml. je dobio nagradu 1986. godine i njegov je veliki doprinos teoriji javnog izbora. Skupljajući uvide iz političkih znanosti i ekonomije, objasnio je kako pojedinci u javnom sektoru (npr. političari i birokrati) donose odluke.²⁵ Korištenje Buchananove spoznaje u svezi političkog procesa, ljudske prirode i slobodnog tržišta, možemo bolje razumjeti poticaje koji motiviraju političke aktere, i bolje predvidjeti rezultate političkog odlučivanja. Tada ćemo moći dizajnirati čvrsta pravila koja će više vjerojatno dovesti do poželjnih ishoda. Akademija je nagradila 1994. godine John C. Harsanyi, John F. Nash Ml. i Reinharda Selten "za njihovu pionirsku analizu ravnoteže u teoriji ne-kooperativne igre."²⁶ Teorija ne-kooperativne igre je grana analize strateške interakcije poznatije kao "teorija igara." Non-kooperativne igre su one u kojima sudionici sklapaju neobvezujuće sporazume. Svaki sudionik temelji svoje odluke o tome kako on ili ona očekuje da će se ostali sudionici ponašati, ne znajući kako će se oni zapravo ponašati. Jedan od glavnih doprinosa Nash je Nashova ravnoteža, metoda za predviđanje ishoda ne-kooperativne igre koja se temelji na ravnoteži. Selten primjenjuje Nashove pronalaskes na dinamičnim strateškim interakcijama, a Harsanyi ih je primijenio na scenarijima s nepotpunim informacijama kako bi pomogli razviti područje informacijske ekonomije.

Njihovi doprinosi se naširoko koriste u ekonomiji, kao što je u analizi oligopola i teorije industrijske organizacije, te su inspirirali nova područja istraživanja. U 2001. godini, George A. Akerlof, A. Michael Spence i Joseph E. Stiglitz, dobitnici su nagrade "za svoju analizu tržišta asimetričnih informacija."²⁷ Trio je pokazao da su ekonomski modeli utemeljeni na savršenim informacijama često u zabludi jer u stvarnosti, jedna strana u transakciji često ima vrhunske informacije, fenomen poznat kao "asimetrija informacija." Razumijevanje asimetričnih informacija poboljšale su naše razumijevanje o tome kako različite vrste tržišta

²⁵ http://www.nobelprize.org/nobel_prizes/economic-sciences/laureates/1986/

²⁶ http://www.nobelprize.org/nobel_prizes/economic-sciences/laureates/1994/

²⁷ http://www.nobelprize.org/nobel_prizes/economic-sciences/laureates/2001/

stvarno rade i važnost korporativne transparentnosti. Akerlof je pokazao informacijske asimetrije na tržištu rabljenih automobila, gdje prodavači znaju više nego kupci o kvaliteti svojih vozila, te mogu stvoriti tržište s brojnim limunima. Spence je istraživanje usmjerio na signalizaciju, ili kako bolje informirani sudionici na tržištu mogu prenijeti informaciju manje informiranim sudionicima. Stiglitz je pokazao kako osiguravajuće tvrtke mogu naučiti koji kupci predstavljaju veći rizik nastajanja visokih troškova (proces je nazvao "screening") nudeći različite kombinacije udjela i premije. Danas su ti pojmovi toliko rašireni da ćemo ih uzeti zdravo za gotovo, ali kada su se prvi razvili, oni su bili revolucionarni. Nagrada 2002. godine otišla je psihologu Danielu Kahnemanu, "za to što je integrirao uvide iz psiholoških istraživanja u ekonomsku znanost, osobito što se tiče ljudskih predrasuda i donošenje odluka u neizvjesnosti."²⁸ Kahneman je pokazao da ljudi ne djeluju uvijek iz racionalnog osobnog interesa, kao što je ekonomska teorija to predviđala. Ovaj koncept je važan na području proučavanja poznat kao bihevioralne financije. Godine 2009., profesorica političkih znanosti na Indiana Sveučilištu Elinor Ostrom je postala prva žena koja je osvojila nagradu. Ona je dobila nagradu "za njezinu analizu gospodarskog upravljanja, osobito zajednica."²⁹ Ostrom je istraživanjem pokazala kako grupe rade zajedno za upravljanje zajedničkim resursima, kao što su zalihe vode i pašnjaka putem kolektivnih prava vlasništva. Ona je pokazala da raširena teorija ekologa Garretta Hardina o "tragediji zajednica" nije jedini mogući ishod, ili čak najvjerojatniji ishod, kada ljudi dijele zajednički resurs. To su samo neka od imena koja su učinila značajan doprinos na području ekonomske teorije. Nagrađena su i velika imena kao što su Samuelson, Arrow, Friedman, Hicks i drugi te su njihovi doprinosi objašnjeni dalje u radu.

4.1. Važnost ekonomske teorije

Postoje mnoge definicije ekonomije, no prema američkom nobelovcu Samuelsonu to je znanost koja proučava kako društva koriste oskudne resurse da bi proizveli dobra i usluge kako bi što bolje zadovoljili svoje potrebe.³⁰ Nakon više od četrdeset godina postojanja, što možemo reći o uspjehu Nobelove nagrade za ekonomiju? Je li ispunila svoju misiju u

²⁸ http://www.nobelprize.org/nobel_prizes/economic-sciences/laureates/2002/

²⁹ http://www.nobelprize.org/nobel_prizes/economic-sciences/laureates/2009/

³⁰ <http://novac.net/help-info/ekonomija/>

odavanju časti onim ekonomistima koji su tijekom prijašnjih godina činili najveću uslugu čovječanstvu? Jesu li dobitnici Nobelove nagrade za ekonomiju - financijski ekonomisti, liberali, mikro-umovi, bihevioristi, keynesijanci, Chicago škola, izumitelji, statističari, povjesničari, te svi ostali učinili ovaj svijet boljim mjestom? Zasigurno neki od Nobelovaca obogatili su naše živote izumom alata za planiranje. Uz sustav nacionalnih računa imamo mnogo jasnije razumijevanje o tome koliko dobro gospodarstvo funkcionira u bilo koje vrijeme, a uz input-output model i linearno programiranje možemo odgovoriti na niz zanimljivih i važnih pitanja. U drugim slučajevima, pojedini dobitnici Nobelove nagrade predstavili su ideje koje učvršćuju, a ponekad izazivaju naše razumijevanje ekonomije. Točno ili netočno, ove ideje natjerati će nas na razmišljanje o važnim društvenim i socijalnim pitanjima. No, da li se slažemo s Gary Beckerom da su kriminalci racionalni ljudi koji sustavno izračunavaju troškove i povlastice kriminala? Je li James Buchanan u pravu kada tvrdi da Vlada, dužnosnici te rukovoditelji nerado djeluju u javnom interesu? Što je s Danielom Kahneman: „Jesu li ljudska bića lako zavedena kontekstom prilikom odluke?“ Jesu li te ideje u skladu s našim vlastitim iskustvima i što promatramo oko nas? Jesu li u pravu većinu vremena ili samo ponekad? Dobra ekonomija može potvrditi naša vjerovanja, ali čak još bolja ekonomija prisiljava nas da svijet promatramo drugačije. Gdje smo jednom vidjeli poslovnu djelatnost, sada vidimo transakcijske troškove, a gdje smo vidjeli jednostavne potrošačke izbore, sada se pitamo kako oblikovanje strategije može oblikovati te izbore. Kada Sustav federalnih rezervi jamči za nereguliranu Wall Street banku, mi možemo misliti da je to nepošteno, ali se također možemo brinuti oko moralnog hazarda. Da li Sustav federalnih rezervi šalje signal velikim Wall Street poduzećima da su prevelika da ne uspiju i stoga mogu poduzeti nepotrebne rizike s tuđim novcem? Uz jednostavne riječi ili fraze, ekonomisti su nam dali objektiv da puno jasnije možemo promatrati i vidjeti svijet. Nobelova nagrada za ekonomiju je gotovo uvijek prepoznala zanimljive ideje i povremeno velika dostignuća.

Mnoge teorije nagrađene od strane Nobelove nagrade temelje se na racionalnom ponašanju, a ipak znamo da vlastiti interes, važan koliko može biti, ima i svoje granice. Iznimke kod osobnog interesa mogu se naći posvuda, čak i među ekonomistima. Mohammed Yunus je jedan od onih ekonomista koji se posvetio javnom dobru te je ipak doživio značajan uspjeh. Yunus je stekao doktorat iz ekonomije na Sveučilištu Vanderbilt 1969. godine i vratio se u svoju zemlju Bangladeš na čelo ekonomskog odjela na Chittagong Sveučilištu. Dok je učio apstraktne ekonomske teorije na Sveučilištu, otkrio je izvan zidova svojeg sveučilišta vrlo različit oblik gospodarstva. Pronašao je siromašni Bangladeš gdje ljudi žive na jednom ili dva

dolara dnevno bez obrazovanja i izgleda za budućnost. Mnogi od tih očajnih ljudi su dužnici lihvarima, te iako su iznosi bili mali, uvjeti su bili pretjerani. Yunus se ponudio otplatiti neke od tih malih dugova. Nevjerojatna stvar koju je on otkrio je da su ti mali financijski poslovi imali veliki utjecaj na dobrobit obitelji. Mali kredit pomogao je da se obitelji oporave od duga, ili je stvorio priliku za pokretanje malih poduzeća. Također je otkrio da kada su zajmovi odobreni ženi, većinu koristi imala bi cijela obitelj, uključujući i djecu. Štoviše, on je utvrdio da su siromašni bili posebno odgovorni u plaćanju svojih dugova. Od tog skromnog otkrića, Yunus i neki od njegovih učenika su stvorili Grameen banku. Banka je bila stalno u porastu, a tijekom godina osigurala je kredite u iznosu od oko šest milijardi dolara. Budući da su odobreni krediti u malim količinama, koristi je imalo gotovo sedam milijuna siromašnih ljudi u 73.000 sela. Također banka je pokrenula bezbroj malih poduzeća kroz svoje mikro kredite, izgrađeno je 640.000 kuća, te je financirano desetak tisuća školskih stipendija i studentskih kredita. Model se proširio na više od sto zemalja diljem svijeta, množenjem svoje izravne koristi više puta. Ovdje je ekonomist koji je vjerojatno učinio jednu od najvećih zasluga za čovječanstvo, ali on nije dobio Nobelovu nagradu za ekonomiju. Umjesto toga on je dobio Nobelovu nagradu za mir u 2006. godini. Yunus je izrazio zabrinutost tijekom svoga Nobel predavanja o tradicionalnoj ekonomiji jer smatra da ona stvara jednodimenzionalnu sliku ljudskih bića koja ignorira "politički, emocionalni, društveni, duhovni, okoliš dimenzije njihovih života." Kao alternativu, Yunus je preporučio, "Naša teorijska konstrukcija treba napraviti mjesta za procvat tih kvaliteta, a ne ih pretpostaviti."³¹

Ovaj novi pristup u ekonomiji je onaj koji je Odbor Nobelove nagrade za ekonomiju studiozno izbjegavao. Ekonomska nagrada i dalje je usmjerena na transformaciju ekonomije u neku vrstu fizičke ili prirodne znanosti i pokušava dokazati da ekonomisti zaslužuju jednako mjesto na pozornici s Nobelovim znanstvenicima. U tom procesu su ignorirali ekonomiste poput Muhammad Yunus, koji razumije da je ekonomija o ljudskoj prirodi, te da nije neovisna o njoj. Previše često dobitnici Nobelove nagrade za ekonomiju jednostavno su inkorporirali starije ekonomske koncepte ili slična ponašanja u matematičkim modelima bez postizanja bilo kakve osobite nove spoznaje. Nagrada se treba pomaknuti dalje od otkrića Adama Smitha, Johna Maynarda Keynesa i John von Neumann. Kada ekonomisti stvaraju nova polja i primjenjuju svoje sofisticirane alate na novim problemima, često ne ostavljaju iza sebe dugu povijest uspjeha. Većina velikih ekonomskih problema ostaje, uključujući i

³¹ <http://www.muhammadyunus.org/index.php/professor-yunus/nobel-peace-prize>

siromaštvo, teške recesije, promjenljive poslovne cikluse, valutne i dužničke krize. Špekulacije mogu još uvijek stvoriti pustoš na gotovo bilo kojem tržištu, bez obzira da li se radi o dionicama, nekretninama, valutama, plemenitim metalima ili energiji. A mi i dalje raspravljamo o ekonomskim posljedicama klimatskih promjena, iskorištavanju resursa, financijskim regulativama, zdravstvenoj zaštiti i globalizaciji. Vrijeme je da se zaustavi potraga za pametnim rješenjima zanimljivih znanstvenih zagonetki i umjesto toga počne potraga za pravim uvidima u aktualne gospodarske probleme. Nobelov odbor za ekonomiju treba se preusmjeriti na više praktičnih rezultata ako namjeravaju dati više smislenu zaslugu čovječanstvu. Kada Nobelov odbor počne odabirati pobjednike u sljedećim godinama, mogli bi ozbiljno razmisliti o nekoliko promjena. Na primjer, mogli bi:

- Prestati se natjecati s Nobelovom nagradom za fiziku i prirodne znanosti. Postojalo je vrijeme kada je bilo važno minimizirati i maksimizirati funkcije kako bi se testiralo da li takav pristup može riješiti ekonomske probleme. Za veći dio, to se nije dogodilo. Za razliku od fizičara ili prirodnih znanstvenika, ekonomisti ne mogu dokazati svoje ideje ili teorije na školskoj ploči, odnosno, u laboratoriju. Iz bilo kojeg razloga primjenom alata fizike nisu omogućili duboko razumijevanje realnog ekonomskog ponašanja. Razdoblje Samuelsona, Solowa, Hicksa i Debreua je svakako bilo zlatno doba za ekonomiste matematičare, ali taj pristup je očito imao svoj tok. Dobre ekonomske ideje ne moraju biti dokazane matematički u članku časopisa.
- Nagrada za ekonomiju trebala bi biti o ekonomiji. To se možda može činiti očito, ali to još uvijek, nažalost, treba istaknuti. Više ekonomskih laureata jednostavno je redefiniralo matematičke ili statističke tehnike. Neki pobjednici, kao John Nash, vjerovali su da rješavaju matematički problem i oni su to stvarno činili. Sir Clive Granger tvrdio je da ekonomija mora biti laka ako neekonomist poput njega može osvojiti Nobelovu nagradu. On je bio u krivu. Ekonomija nije laka, a ono što je on učinio nije bila velika ekonomija; to je bila statistika. Osim ako Švedska Banka želi preimenovati nagradu u Nobelovu nagradu za ekonomiju, statistiku i primjenjenu matematiku, bilo bi dobro da se preusmjere na ekonomske ideje.
- Prigriliti raznolikost i prihvatiti činjenicu da se ekonomisti ne slažu. Nobelova nagrada za ekonomiju već uključuje i kontradiktorne teorije iz monetarizma i keynesijanizma, mikroekonomista i bihevorista. Jedan od najviše naglašanih kontrasta je bio kada je Nobelova nagrada otišla socijalistu Gunnar Myrdal i antisocijalistu Friedrich A. Von Hayeku, u istoj godini. No, tu je čak i šira lepeza ekonomskih ideja koje možete

izabrati, a Nobelova nagrada za ekonomiju treba široku raznolikost. Nagrada bihavioristima i institucionalistima je dobar korak u tom smjeru.

- Prihvatiti činjenicu da su neke velike ekonomske teorije jednostavno išle svojim tokom. Klasična ekonomija nastala je prije 200 - 300 godina i na temelju jednostavnih, praktičnih pretpostavki. Oživljavanje ove teorije u drugoj polovici dvadesetog stoljeća Milтона Friedmana, Roberta Lucasa, Edwarda Prescottta i drugih, dobilo je slijed u ekonomskoj profesiji, ali ipak je osiguralo neke nove uvide. Klasični ekonomisti će bez sumnje i dalje uskrsnuti nove varijacije ove teorije, ali Odbor Nobelove nagrade ne treba osjećati nikakvu obvezu da ih nagradi.
- Napraviti prioritet za nagrade o važnim ekonomskim pitanjima. Nekoliko Nobelovih nagrada su već dodjeljene za svoj potencijal usavršavanja dražbi, i dok se ova tema može činiti zanimljivom, ipak nije važno ekonomsko pitanje. Usredotočivši se na ovo pitanje, Odbor Nobelove nagrade skreće pozornost sa bitnih i važnih pitanja kao što su siromaštvo, nerazvijenost, financijska kriza, poslovni ciklusi, okolišna degradacija, diskriminacija, masovni marketing, resursi osiromašenih, korporativne moći, te troškovi rata. Umjesto da gravitiraju manjim, te više praktičnim temama, Odbor za Nobelovu nagradu mogao bi odrediti prioritete na teme i područja koja su najvažnija za ljude.
- Prepoznati više područja koja imaju praktičnu vrijednost. Neke od najkreativnijih i korisnih ekonomskih ideja došle su od Leontiefa, Kuznetsa, i Kantorovich koji su bili lukavi promatrači u stvarnom svijetu. Leontief se jednom požalio da su njegovi kolege proveli previše vremena zureći u prozor misleći o apstraktnim problememima i dokazima, a nedovoljno studirajući prave ekonomske probleme. Ta ista kritika se odnosi na velik broj Nobelovaca koji su bili počašćeni za izmišljanje radova o kulama u zraku. Praktična vrijednost treba biti kriterij za Nobelovu nagradu u ekonomiji, a ne primisao.
- Proširiti postupak za imenovanje, tako da ne dominiraju prošli pobjednici. Dokle god prošli pobjednici imaju veliku ulogu u odabiru budućih pobjednika, tu će biti malo promjene. Neki veliki ekonomisti su osvojili nagradu, ali nisu i svi pobjednici postigli istu razinu postignuća. Ako je Nobelova nagrada za ekonomiju dosljedno nagrada za najveću zaslugu za čovječanstvo, trebati će novu orijentaciju u 21. stoljeću. Samo kroz širenje postupaka za imenovanje možemo se nadati da ćemo uočiti značajnu promjenu.

- Nikako ne preskočiti velike ekonomiste iz političkih razloga. Nobelov Odbor je izgubio priliku odati veliku čast ekonomistima 20. stoljeća, kada nisu uspjeli dati nagradu za ekonomiju John Kenneth Galbraithu i Joan Robinsonu. Ta dva stručnjaka ostvarila su ogroman status u ekonomskoj profesiji iako nisu osvojili nagradu, status nagrade je smanjen kod mnogih i podigao je pitanja o objektivnosti procesa selekcije. Kako formalno posthumno nagradu nije moguće dodijeliti, barem bi Nobelova zaklada trebala preoblikovati nagradu na neki način da se oda čast za životni doprinos tih dvaju velikih ekonomista.

Osim slave i financijske nagrade za ekonomiste, Nobelova zaklada također šalje važan signal o tome što je dobra ekonomija. Takvi signali imaju važan utjecaj za diplomirane studente kada odabiru polja koja žele proučavati i kada odabiru istraživačke teme. Nagrada je također važna jer i političke vođe i javnost cijene mišljenja ekonomista koji su osvojili Nobelovu nagradu. Zbog ugleda i prestižnosti Nobelove nagrade, Odbor treba prepoznati važne ideje konstantno i dosljedno. Tijekom prvih četrdesetak godina Nobelov komitet nesrazmjerno je favorizirao odjel ekonomije na Sveučilištu u Chicagu. To se čini manje kao rezultat objektivne znanosti, a više sklonost zagovornicima slobodnog tržišta ekonomista Chicago škole. Dok slobodna tržišta i deregulacija mogu biti snažni i vrijedni alati, oni nisu uvijek savršeni. Favoriziranjem jednostrano takvog stava o ovoj temi, Nobelov komitet nije pružio veliku zaslugu na svijetu. Gdje je bio Nobelovac koji je mogao objasniti rizik za američki financijski sustav u 2008. godini pod pritiskom drugorazrednih hipoteka i slično? Iako postoje mnogi laureati koji podržavaju deregulaciju takvih tržišta, tu je primjetan izostanak onih koji su izrazili zabrinutost. Predrasude kao što je ova, ili bilo koje vrste, potkopavaju vrijednost Nobelove nagrade.

Jedna od najvažnijih povlastica od Nobelove nagrade za ekonomiju je prilika educirati svijet oko velikih i važnih ideja. To je prilika koja se ne bi trebala propustiti. Dodjela Nobelove nagrade u 2006. godini Muhammadu Yunusu služila je u tu svrhu jer je educirala i obavijestila svijet o tome kako mikro kreditiranja podupire gospodarski razvoj u nekim od najsiromašnijih područja u svijetu. To je bila nagrada za mir, ali to bi trebala biti i nagrada za ekonomiju. Nobelova nagrada za ekonomiju treba i može prepoznati velike inovacije i otkrića koja dovode do boljih gospodarskih i ekonomskih rezultata. Povremeno je to postignuto u prošlosti, te sa više fokusiranim trudom i naporom to se dosljedno može postići u budućnosti. Ekonomija je važna i utječe na živote kao i Nobelova nagrada koja ima veliku važnost, bitno

je nagraditi uspjehe na njenom području koja naposljetku mogu biti i postati najvećim zaslugama čovječanstva.

4.2. Najznačajniji laureati iz područja ekonomske teorije

4.2.1. 1960-e

4.2.1.1. Ragnar Frisch (1969.)

Ragnar Anton Kittil Frisch rođen je u Oslu 3. ožujka 1895. godine. Obiteljski posao bio je rad s zlatom i srebrom još od 1630. godine te stoga i on počinje svoje školovanje u tom smjeru. Odlučuje upisati ekonomiju na Sveučilištu u Oslu, pod utjecajem vlastite majke. Na tom Sveučilištu diplomirao je 1919. godine. Godinu dana kasnije odlazi iz zemlje da bi nastavio studij matematike i ekonomije i to u Francuskoj, Njemačkoj, Velikoj Britaniji, SAD-u i Italiji. Na Sveučilištu u Oslu doktorirao je na matematičkoj statistici 1926. godine. Na istom sveučilištu 1931. godine, imenovan je za asistenta profesora te za redovnog profesora. Nakon toga je na Ekonomskom institutu Sveučilišta u Oslu imenovan i za direktora istraživanja. Jedan je od osnivača Ekonometrijskog društva (1930.) i časopisa *Econometrica* (1933.).³² Osim Nobelove nagrade, među brojnim počasnim diplomama, priznanjima i nagradama, ističe se nagrada Antonio Feltrinelli koju je primio 1961. godine od strane Accademia Nazionale dei Lincei. Nobelovu nagradu 1969. godine s J. Tinbergenom dobio je za doprinose razvoju ekonometrije i korištenju matematičkih modela u opisivanju gospodarskih događaja.³³ Ista je bila prva Nobelova nagrada dodijeljena na području ekonomije. Ragnar Frisch je umro 31. siječnja 1973. godine u Oslu.

4.2.1.2. Jan Tinbergen (1969.)

³² Hrustić S., Kovačević Z.,; op. cit., 2003., str.535.

³³ Ibid.

Nizozemski ekonomist Jan Tinbergen, rođen je 12. travanja 1903. godine u Hagu. Studirao je matematiku i fiziku, a doktorirao je 1929. godine. Profesor je na Sveučilištu u Amsterdamu od 1931. godine, a od 1933. godine predaje na Ekonomskom fakultetu u Rotterdamu. Radio je od 1929. godine do 1945. godine kao statističar za istraživanje konjuktivnih ciklusa u Središnjem uredu za statistiku. Djelovao je kao ekspert u Odjelu za ekonomske informacije Lige naroda u Ženevi od 1936. godine do 1938. godine, dok je od 1945. godine do 1955. godine upravljao Centralnim planskim uredom nizozemske vlade. Također, bio je savjetnik mnogih zemalja u razvoju (Turskoj, Surinamu, Indoneziji i ostalim zemljama) te međunarodnim organizacijama (Europskom udruženju za ugljen i čelik, Međunarodnoj banci za obnovu i razvoj, raznim organima UN-a i ostalim specijaliziranim i regionalnim organizacijama). Član je nizozemske Kraljevske akademije znanosti i nekih drugih akademija.³⁴ Dobitnik je počasnih doktorata u petnaest sveučilišta, većinom iz Europe. Izučavao je probleme razvoja u manje razvijenim zemljama, modele ekonomske politike, distribuciju dohotka. Služio se matematičkim odnosno ekonometrijskim modelima ("otac ekonometrije"). Zajedno s R. Frischom podijelio je prvu Nobelovu nagradu za ekonomiju 1969. godine. Jan Tinbergen je umro u Nizozemskoj, 9. lipnja 1994. godine.

4.2.2. 1970-e

4.2.2.1. Paul Anthony Samuelson (1970.)

Rođen je 15. svibnja 1915. godine u Indiani, SAD. Diplomirao je na Sveučilištu u Chicagu 1935. godine, a magistrirao na istom sveučilištu 1936. godine. Doktorirao je na području filozofije 1941. godine na Harvardu.

Primio je počasne doktorate na Sveučilištu u Chicagu i Sveučilištu Oberlin 1961. godine, Sveučilištu Indiana i Sveučilištu East Anglia u 1966. godine.³⁵ Primio je nagradu David A. Wells - 1941. godine i priznanje John Bates Clark - 1947. godine, koje mu je dodijelilo Američko ekonomsko udruženje. Djelo *Osnove ekonomske analize* objavljeno je 1947. godine, što je njegovo prvo značajno djelo u kojemu je demonstrirao korištenje matematičkih metoda pri istraživanjima ekonomskih problema. Djelo *Ekonomika – uvodna analiza*, postala

³⁴ Hrustić S., Kovačić Z., op. cit., 2003., str. 535.

³⁵ Hrustić S., Kovačić Z., op. cit., 2003., str. 536.

je najprodavanija knjiga na području ekonomije svih vremena; prodana je u više od milijun primjeraka i prevedena na više jezika. Posljednje izdanje knjige bilo je 1992. godine, koje je Samuelson napisao zajedno s W. D. Nordhausom, i obuhvaća makroekonomske i mikroekonomske probleme društva te razvoj ekonomske misli. Knjiga *Linearno programiranje i ekonomska analiza* koju je napisao u suradnji s Robertom Dorfmanom i Robertom Solowom, prikazuje kako se principi matematičke ekonomije primjenjuju na praktičnim problemima međunarodne ekonomije, transporta, marketinga, problemima proizvodnje i konkurentnosti. Profesor Samuelson bio je aktivan u mnogim organizacijama. Bio je član Američke akademije znanosti i umjetnosti, Američkog filozofskog udruženja i Britanske akademije; član i bivši predsjednik (1961.) Međunarodnog gospodarskog udruženja; član i bivši predsjednik (1951.) Ekonometrijskog društva; član vijeća i dopredsjednik Gospodarskog društva. Objavio je brojne radove u časopisima i zbornicima koji su prikupljeni u djelu „Collected Scientific Papers“. Nobelovu nagradu za ekonomiju dobio je 1970. godine, „za napore da podigne razinu znanstvene analize u ekonomskoj teoriji“, gdje je imao puno uspjeha jer je prije od svih drugih preveo ekonomiku iz verbalnog i dijagramskog načina prezentiranja u kvantitativni matematički stil i metode razumijevanja koje dominiraju posljednja tri desetljeća (Barković, 1998:8).

4.2.2.2. John Richard Hicks (1972.)

Rođen je 8. travnja 1904. godine u Leamington Spa, Warwickshire, Engleska. Studirao je u Oxfordu matematiku, filozofiju i ekonomiju. Najprije je podučavao na London School of Economics u Londonu, nakon čega je bio profesor političke ekonomije u Manchesteru, da bi se vratio natrag u Oxford u kojem je od 1946. godine do umirovljenja bio profesor političke ekonomije. Zajedno sa Kennethom J. Arrowom dobitnik je Nobelove nagrade za doprinose teoriji ekonomske ravnoteže.³⁶ Obrazloženje prijedloga za Nobelovu nagradu Hicksu i Arrowu ukratko je glasilo (Barković, 1998:18): „za njihov pionirski doprinos teoriji opće ekonomske ravnoteže i blagostanja“. Hicks je uveo elastičnost supstitucije i prvu analizu stabilnosti opće tržišne ravnoteže kao metodološki doprinos teoriji opće ravnoteže. „Value and Capital“ je i danas najcitiranije Hicksovo djelo, to je rad pun ideja u kojem su pokazani

³⁶ Hrustić S., Kovačić Z.; op. cit., 2003., str. 537.

osnovni rezultati teorije potrošnje izvedeni iz ordinarne korisnosti. Također, još jedna velika tema kojom se Hicks bavio je teorija kapitala. U djelu „Capital and Growth“ pokušava tumačiti metode teorije rasta u svezi s teorijom kapitala, što dovodi do analize funkcije proizvodnje čija se upotrebljivost za komparativne statističke analize trebala utvrditi. John Richard Hicks umro je u Blockleyu, Gloucestershire, Engleska, 20. svibnja 1989. godine.

4.2.2.3. Kenneth Joseph Arrow (1972.)

Kenneth J. Arrow, rođen je 23. kolovoza 1921. godine u New Yorku. Školovao se u City School u New Yorku te nastavio školovanje na Sveučilištu Columbia. U okviru fakultetskog obrazovanja (City College) pridržavao se visokih standarda učenja koji su ga prigrlili statistici koja je usmjerila njegovu karijeru prema odlučivanju. Zajedno sa Johnom R. Hicksom dobitnik je Nobelove nagrade za doprinose teoriji ekonomske ravnoteže. Najpoznatija knjiga K. J. Arrowa „Social Choice and Individual Values“ stavlja u relaciju kolektivni izbor s individualnim preferencijama i trasira logičke poteškoće agregiranja preferencija (Barković, 1998:22). U ovom djelu Arrow istražuje logične mogućnosti agregiranja preferencija pojedinih birača na društveno odlučivanje. Rezultat je danas poznat kao Arrow-paradoks³⁷, a djelo i danas ima snažan utjecaj. Također je vrlo značajan Arrowljev pokušaj da uvede u Walrasov model elemente nesigurnosti i rizika. Istraživao je koja to svojstva mora imati model opće ravnoteže ako postoje javna dobra, eksterni efekti, rastući skalarni prinosi i troškovi transakcije. Na taj način pružio je poželjno razgraničenje između tržišta i javnog sektora. Problem eksternih efekata uveo je u formalnu teoriju rasta. U članku „Learning by doing“ izvršio je u tom pogledu značajan utjecaj (Barković, 1998:24). Pokazao je kako iskustvo učenja zaposlenih u proizvodnom procesu povećava produktivnost s posljedicom diferenciranja privatne i društvene dobiti investicija. Kao i svi laureati Nobelove nagrade, tako je i Kenneth J. Arrow bio prepoznat i priznat s različitim počastima i nagradama za doprinos razumijevanju ekonomike. Primio je medalju John Bates Clark Američkog ekonomskog udruženja i počasne titule devet svjetskih univerziteta. Bio je predsjednik

³⁷ Arrowljev paradoks govori o tome da demokratsko većinsko odlučivanje ne vodi uvijek do logično smislenih odluka.

Američkog udruženja ekonomista, Američkog ekonometrijskog društva te član mnogih značajnih institucija.³⁸ Preminuo je 21. veljače 2017. godine u 95. godini života.

4.2.2.4. Milton Friedman (1976.)

Milton Friedman rođen je 31. srpnja 1912. godine u Brooklynu, New York. Jedan je od najupečatljivijih ekonomista našeg vremena. Stipendija mu je pomogla da sa šesnaest godina upiše Rutgers University s kojeg prelazi na University of Chicago na kojem nakon promocije 1946. godine dobiva profesuru. Trideset godina kasnije, 1976. godine dobiva Nobelovu nagradu za doprinos monetarnoj teoriji i formiranje škole koja naglašava važnost ponude novca te postaje sve popularniji (Barković, 1998:42). Osnivanjem neokvantitativne teorije novca, Friedman je probio put za jedinstvenu renesansu teorije novca, koja nije promijenila samo naše znanje, prije svega o makroekonomskim odnosima, nego je istovremeno zahtijevala novu metodološku orijentaciju prema empirijskoj analizi. U svom značajnom analitičkom radu „The Quantity Theory of Money - A Restatement“ (1956.) započeo je monetarističku proturevoluciju. Friedmanov glavni doprinos povijesti ekonomije bilo je njegovo inzistiranje na regulatornom utjecaju monetarnog djelovanja na privredu i naročito na cijene. Poslije zaostajanja od nekoliko mjeseci, cijene će uvijek odraziti gibanje u novčanoj masi. Prema Fisherovoj povijesnoj jednadžbi, ako se kontrolira novčana masa, odnosno ograničava njezino povećanje u skladu sa spornim povećanjem potreba trgovine, broj transakcija ili razina privredne aktivnosti, cijene će ostati stabilne (Barković, 1998:44). Svi stavovi bili su mu u znaku slobodnog tržišta. Umro je 16. studenog 2006. godine.

4.2.3.1980-e

4.2.3.1. James Tobin (1981.)

³⁸ Hrustić S., Kovačić Z.,; op. cit., 2003., str. 538.

James Tobin, američki ekonomist rođen je 05. ožujka 1918. godine u Campaignu, Illinois, SAD, a školovanje je započeo u Urbanu. Upisuje Sveučilište Harvard koje i završava 1941. godine. Nakon što SAD ulaze u rat, on odlazi u mornaricu. U ratu je bio na Atlantiku i Mediteranu, te je sudjelovao i u invazijama na Sjevernu Afriku, Francusku i Italiju. Vraća se u Washington zbog doktorata kojeg dobiva 1947. godine. U istoj godini dobiva i stipendiju koja mu dopušta da se tri godine slobodno bavi znanstvenim radom. U to vrijeme bavio se ekonometrijom, makroekonomijom, statističkim analizama potražnje, itd. Odlazi na Yale na kojem dobiva dovoljno prostora za istraživanja i predavanja te razvija jedan od najproduktivnijih centara za istraživanje. Bio je direktor Yale fondacije u dva navrata (1955. - 1961., 1964. - 1965.).³⁹ Slijedio je Keynesov pristup ekonomiji te se i sam smatrao postkeynesijancem. Osim kao profesor i istraživač djelovao je kao savjetnik vladinih agencija i političkih kandidata. Dobitnik je Nobelove nagrade za ekonomiju 1981. godine za doprinose analizi financijskog tržišta i njihova utjecaja na ponašanje poslovnog svijeta i građana u trošenju sredstava.

4.2.3.2. *Franco Modigliani (1985.)*

Franco Modigliani rođen je 18. lipnja 1918. godine u Rimu gdje je završio studij prava koji je doktoratom zaključio 1939. godine. Emigrirao je u SAD gdje je 1944. godine završio studij društvenih znanosti. Iz disertacije „Liquidity Preference and the Theory of Interest and Money“ nastao je njegov čuveni ekonometrijski stav iz 1944. godine, koji predstavlja obnovu keynesijanske revolucije i njezino razlikovanje od klasičnih misli, a glavna pažnja usmjerena je na monetarni mehanizam i pretpostavke za korigirajuće i stabilizacijsko uključenje novca i fiskalne politike. Modiglianiju se mogu pripisati zasluge u istraživanju štednje domaćinstava, te radovi na financiranju poduzeća koje je objavljivao zajedno sa M. H. Millerom. Modiglianijevo vlastito mišljenje prije dodjele Nobelove nagrade bilo je iznenađujuće (Barković, 1998:75): „Ja moram priznati da je moj članak s Millerom o korporativnim financijama napisan neiskreno, zaista je zabavljao moje prijatelje“. Sedamnaesta Nobelova nagrada za ekonomske znanosti bila je dodijeljena 15.10.1985. godine upravo Modiglianiju, za „izradu i razvoj životnog ciklusa štednje domaćinstava i formulaciju Modigliani – Miller

³⁹ Hrustić S., Kovačić Z.,; op. cit., 2003., str. 545.

teorema⁴⁰ vrednovanja poduzeća i troškova kapitala“, pionirskim učincima na dva centralna specijalna područja ekonomske znanosti (Barković, 1998:73). Dodjelu Nobelove nagrade Modiglianiju prihvatili su mnogi ekonomisti kao odličje koje je zaslužio mnogo ranije, te kao tešku odluku Nobelova komiteta da oda priznanje ne samo najnovijim učincima nego i onima starijeg datuma.

4.2.3.3. Robert Merton Solow (1987.)

Robert Meton Solow, rođen je 23. kolovoza 1924. u Brooklynu, u New Yorku. Nakon školovanja u javnoj školi, u jesen 1940. godine u New Yorku kao dobitnik stipendije odlazi na Sveučilište Harvard. Bio je socijalno osjetljiv kao i mnogi mladi koju su odrastali u vrijeme velike ekonomske krize, te iz tog razloga posvetio se studiju sociologije i antropologije. Zbog odlaska u američku vojsku napušta školovanje te u istoj služi tri godine na području Sicilije, Sjeverne Afrike te najviše u Italiji. Vraća se na Harvard 1945. godine te odabire za nastavak studija ekonomiju. Najviše se zanimao za statističke i probabilističke modele. Za nastavak školovanja dobiva stipendiju na Sveučilištu Columbia na kojemu boravi godinu dana. Odlazi kao profesor predavati na MIT (Massachusetts Institute of Technology), SAD, gdje postaje učenik i suradnik P. Samuelsona. Dobitnik Nobelove nagrade za teoretski okvir koji može biti upotrebljen u raspravljanu o činiteljima gospodarskog rasta u kvantitativnom i teoretskom smislu.

4.2.4. 1990-e

4.2.4.1. Ronald Harry Coase (1991.)

Ronald Harry Coase rođen je 29. prosinca 1910. godine u Willesdenu, Middlesex, Engleska. Školuje se na Sveučilištu u Londonu te nastavlja na London Business School na smjeru trgovine. Godine 1931. dobiva nagradu Ernest Cassel koja mu omogućuje putovanje u SAD

⁴⁰ Modigliani – Miller teorem govori da su troškovi kapitala nekog poduzeća neovisni o stupnju zaduženja uvijek jednako veliki. Drugim riječima, ne postoji optimum financiranja, odnosno optimalna struktura kapitala.

gdje proučava strukturu američke industrije posjećujući mnoge kompanije i industrije s ciljem da otkrije zašto su industrije organizirane na različite načine. Počinje raditi kao predavač 1932. godine na Dundee školi ekonomije i trgovine pri Sveučilištu u Liverpoolu te od 1934. godine na London Business School, na predmetu o ekonomici javnog dobra u Velikoj Britaniji. Nakon početka rata priključuje se kao statističar vladi, prvo u komisiji Forestry te zatim u Centralnom uredu za statistiku ratnog kabineta. Vraća se na London Business School kao profesor predmeta - osnovni principi ekonomije te se vraća istraživanjima javnog dobra. Godine 1951. imigrira u SAD gdje prvo predaje na Sveučilištu Buffalo te nakon godine provedene na Naprednim studijima bihevorističkih znanosti, pridružuje se Katedri ekonomije pri Sveučilištu Virginia. Svoja istraživanja usmjerava na proučavanje Federalne komisije za komunikacije koja regulira radio industriju, uključujući i alokaciju spektara radio frekvencija, a studija se bavila pitanjima oko pravednosti dodjeljivanja radio koncesija i uređivanjem regulative oko natječaja koncesija. Godine 1964. odlazi na Sveučilište u Chicagu kao urednik časopisa o pravu i ekonomiji sve do 1982. godine. Dobitnik je Nobelove nagrade zbog doprinosa ekonomskoj teoriji istraživanja prirode poduzeća i problema socijalnog troška. Njegove su spoznaje doprinjele ne samo ekonomskoj nego i pravnoj znanosti, gospodarskoj povijesti i organizacijskoj teoriji. Tvorac je Coaseovog teorema koji ukazuje na činjenicu da će zainteresirane strane same doći do efikasnijeg rješenja problema pregovaranjem ako su uspostavljena vlasnička prava.⁴¹ Taj teorem koristi se kao argument protiv uplitanja države u probleme zagađivanja otpada i sl. Umro je 02. rujna 2013. godine u 102. godini života.

4.2.4.2. John Charles Harsanyi (1994.)

John Charles Harsanyi, američki ekonomist mađarskog podrijetla rođen je 29. svibnja 1920. godine u Budimpešti. Odlučio se školovati za ljekarnika jer mu je obitelj mu posjedovala ljekarnu, unatoč svim nagradama koje je primio već tijekom školovanja za područje matematike. Tijekom 1964. godine upisuje filozofiju na Sveučilištu u Budimpešti. Postaje mlađi član fakulteta Sveučilišnog studija sociologije 1947. godine, ali godinu dana kasnije odlazi s Instituta zbog politike koja nije dozvoljavala da imaju zaposlenog zagovornika

⁴¹ Hrustić S., Kovačić Z.,; op. cit., 2003., str. 552.

antimarksizma. Godine 1950. ilegalno sa ženom prelazi mađarsku granicu te u Austriji čeka australsko državljanstvo. Konačno ga dobivaju te odlazi za Sydney, prvih par godina rade u tvornicama kao radnici. Upisuje večernji studij ekonomije na Sveučilištu u Sydneyu kojeg i završava 1953. godine. Iduće godine postaje predavač na Sveučilištu Queensland u Brisbaneu te 1956. godine dobiva Rockefellerovu stipendiju koja mu omogućava doktorat na Sveučilištu Stanford 1959. godine pod supervizijom Kena Arrowa. Vraća se u Australiju gdje dobiva posao istraživača na Sveučilištu u Cramberri gdje se posvećuje istraživanju teorije igara. To je područje bilo neistraženo u Australiji stoga on iz profesionalnih interesa odlazi na Sveučilište Wayne u Detroitu i 1964. godine postaje izvanredni profesor u Poslovnoj školi Sveučilišta Kalifornija u Berkeleyu. Za svoj doprinos teoriji igara (*Papers in Game Theory*, 1982. godine) dobio Nobelovu nagradu 1994. godine (s J. F. Nashom i R. Seltenom). John C. Harsanyi umro je u Berkeleyu 9. kolovoza 2000. godine.

4.2.4.3. John Forbes Nash, Ml.(1994.)

John Forbes Nash, Ml. rođen je 13. lipnja 1928. godine u Bluefieldu, West Virginia, SAD. Upisuje Sveučilište Carnegie u Pittsburghu na smjeru kemijskog inženjeringa kao dobitnik George Westinghouse stipendije. Nakon jednog semestra prelazi na smjer kemije, nakon kojeg ponovno mijenja smjer te prelazi na studij matematike, kojeg i završava. Upisuje se na Sveučilište Princeton zbog blizine mjesta stanovanja i bolje stipendije. Nakon završetka studija na Princetonu, predaje godinu dana te odlazi na MIT 1951. godine kao instruktor. Na MIT-u ostaje osam godina i postaje član Instituta za napredne studije na Princetonu. U to doba dijagnosticirana mu je paranoidna shizofrenija tako da je 1959. godine napustio MIT i odlazi u Europu. Nakon višemjesečnih boravaka u bolnicama vraća se matematičkom radu. Poznat je po tzv. Nashovoj ravnoteži, pojmu iz teorije igara koja opisuje stanja u kojem se svi igrači optimalno ponašaju, imajući u vidu moguće akcije drugih igrača u igri.⁴² Nobelovu nagradu je dobio zbog doprinosa razvoju teorije igara 1994. godine.

⁴² Hrustić S., Kovačić Z.,; op. cit., 2003., str. 554.

4.2.4.4. Reinhard Seltenu (1994.)

Reinhard Seltenu rođen je u Wrocławu u Poljskoj 10. listopada 1930. godine. S obzirom da je bio židovskog podrijetla, s cijelom obitelji kao izbjeglica bježi po Europi. Tek nakon rata kreće u srednju školu u Austriji. Studira matematiku na Sveučilištu u Frankfurtu. Magistrirao je 1957. godine i počinje raditi kao asistent na Sveučilištu. Na istom Sveučilištu stječe i doktorat iz matematike 1961. godine. Sudjeluje na prvom simpoziju o teoriji igara na Sveučilištu Princeton. U Jeruzalemu 1965. godine počinje suradnju s Johnom Harsanyiem. Godine 1967. predaje u Poslovnoj školi Sveučilišta Kalifornija u Berkeleyu, a dvije godine nakon toga odlazi na Slobodno sveučilište u Berlinu, gdje je bio redovni profesor ekonomije do 1972. godine. Odlazi zbog stvaranja Instituta za matematičku ekonomiju na Sveučilištu Bielfeldu, gdje provodi dvanaest godina. Nobelovu nagradu je dobio zbog doprinosa razvoju teorije igara 1994. godine.

4.2.5. 2000-e

4.2.5.1. George A. Akerlof (2001.)

George Akerlof rođen je 17. lipnja 1940. godine u New Havenu, Connecticut, SAD. Profesor je ekonomije na Sveučilištu Kalifornija u Berkeleyu. Diplomirao je na Sveučilištu 1962. godine i doktorirao MIT 1966. godine. Iste godine kada je doktorirao počinje raditi kao profesor na Sveučilištu u Berkeleyu. Od 1973. godine do 1974. godine Akerlof je bio „stariji“ ekonomist u Ekonomskom savjetodavnom vijeću te je od 1977. godine do 1978. godine bio istraživač - ekonomist u Odboru guvernera Federalnih zaliha.⁴³ Predavao je na Londonskoj ekonometrijskoj školi. Najvažniji smjer istraživanja Georgea Akerlofa je uključivanje koncepta klasične sociologije (identitet, norme, tipove ideala i referentne grupe u ekonomiju). Taj pristup omogućuje ekonomistima da mijenjaju način na koji potrošači sami sebe doživljavaju. Taj pristup uključuje ekonomiju obrazovanja, spola, dohodaka, politike i sl.

⁴³ Hrustić S., Kovačić Z.; op. cit., 2003., str. 559.

Zajedno s A. M. Spenceom i J. E. Stiglitzom dobitnik je Nobelove nagrade za ekonomiju 2001. godine za doprinos analizi tržišta u uvjetima asimetričnih informacija.

4.2.5.2. Joseph E. Stiglitz (2001.)

Joseph E. Stiglitz rođen je u Garyu, Indiana, SAD, 9. veljače 1943. godine. Magistrirao je 1964. godine na Amherst Collegu. Pridružio se poslovnoj školi Sveučilišta Columbia 2001. godine te na Akademiji znanosti i umjetnosti (katedra ekonomije). Od 1997. godine do 1999. godine bio je glavni ekonomist i zamjenik predsjednika u Svjetskoj banci. Osim toga bio je u grupi ekonomista predsjednika Clintona kao predsjednik Vijeća ekonomskih savjetnika od 1993. godine do 1997. godine. Priznati je profesor i tvorac nove grane u ekonomiji pod nazivom – ekonomija informacija.⁴⁴ Jedan je od vodećih predstavnika novokeynezijanske ekonomije; bavio se osnovnim mikroekonomskim pitanjima. Razvio teoriju tržišta s “asimetričnim informacijama” kojom je pokazao da tržište nije samoregulator ekonomskog razvitka te da su u uspješnim ekonomijama prisutni elementi intervencije. Njegov istraživački rad obuhvatio je veoma širok raspon ekonomskih područja i tema: makroekonomija, javne financije, ekonomija razvitka, industrijska organizacija, ekonomija informacija, financijsko tržište, razlozi i posljedice financijskih kriza, teorija poreza itd. S američkim ekonomistima G. A. Akerlofom i A. M. Spenceom podijelio je Nobelovu nagradu za ekonomiju 2001. godine.

4.2.5.3. Edmund Phelps (2006.)

Edmund Phelps rođen je 26. srpnja 1933. godine u Evanstonu te se preselio sa svojom obitelji u New Yorku, kada je imao šest godina, gdje je proveo školske godine. Profesor je ekonomije na Sveučilištu Columbia u New Yorku od 1971. godine. Bavi se javnim financijama, ekonomskim rastom i investicijama, zaposlenošću i inflacijom. Posebno je poznat po konceptu “prirodne stope nezaposlenosti”, koji je razvio usporedno s M. Friedmanom i kojim dokazuje da državno djelovanje na podizanju razine zaposlenosti nema nikakvog trajnog

⁴⁴ Hrustić S., Kovačić Z., op. cit., 2003., str. 560.

učinka na zaposlenost, ali dovodi do znatnog porasta stope inflacije. Dobitnik Nobelove nagrade za ekonomiju 2006. godine.

4.2.5.4. Elinor Ostrom (2009.)

Elinor Ostrom, rođena je 07. kolovoza 1933. godine u Los Angelesu. Doktorirala je politologiju 1965. godine na Kalifornijskome sveučilištu u Los Angelesu. Predaje na sveučilištima Indiana i Arizona. Prva žena, dobitnica Nobelove nagrade za ekonomiju 2009. godine zajedno s O. E. Williamsonom za analizu ekonomskoga upravljanja zajedničkim resursima. Njezina su istraživanja uglavnom usmjerena na područje analize javnih politika, teorije javnoga izbora, sustava kolektivne akcije i suradnje. Utemeljila je analizu upravljanja zajedničkim resursima kojom pokazuje kako politička zajednica i društvo, a osobito lokalne zajednice i skupine mogu upravljati zajedničkim prirodnim i proizvedenim dobrima jednako dobro ili bolje od privatnoga ili državnoga upravljanja. Bila je voditeljica istraživanja za održivu poljoprivredu i upravljanje prirodnim resursima u sklopu programa suradnje (SANREM CRSP), kojim upravlja Virginia Tech i financira USAID. Počevši u 2008. godine, ona i njezin suprug, Vincent Ostrom, savjetuju časopis *Transnational Corporations Review*. Umrla je 12. lipnja 2013. godine.

4.2.6. 2010-e

4.2.6.1. Eugene Fama (2013.)

Eugene Fama rođen je 14. veljače 1939. godine u Bostonu. Doktorirao je ekonomiju na Sveučilištu u Chicagu, gdje predaje od 1963. godine. Njegov se najznačajniji doprinos veže uz formulaciju hipoteze učinkovitog tržišta (*efficient - market hypothesis*), kojom se bavio od doktorata.⁴⁵ Pretpostavio je tri tipa učinkovitosti (snažnu, srednje jaku i slabu) i pokazao kako hipoteza ne može biti odbačena ako se ne odbaci i model tržišne ravnoteže (ekvilibrija) s kojim je povezana. Poznat je i po formulaciji Fama - Frenchova trofaktorskog modela (*Fama*

⁴⁵ http://www.nobelprize.org/nobel_prizes/economic-sciences/laureates/2013/press.html

- *French three - factor model*), što ga je izradio s Kennethom Frenchom, kojim se analizira povrat dionica. Objavio je mnogobrojne znanstvene i stručne radove. Za empirijsku analizu cijena imovine dobio je 2013. godine Nobelovu nagradu za ekonomiju (s L. P. Hansenom i R. J. Shillerom).

4.2.6.2. Lars Peter Hansen (2013.)

Lars Peter Hansen 26. listopada 1952. godine u Champaignu, Illinois. Uvaženi je profesor ekonomije na Sveučilištu u Chicagu. Najpoznatiji po svom radu na Općoj metodi trenutaka, on je također istaknuti makroekonomista, s naglaskom na veze između financijskog i realnog sektora gospodarstva. U 2013. godini dobio je Nobelovu nagradu, zajedno sa Robert J. Shiller i Eugene Fomom.

4.2.6.3. Robert James Schiller (2013.)

Robert J. Schiller, rođen je 29. ožujka 1946. godine u Detroitu. Doktorirao je 1972. godine na Massachusetts Institute of Technology, a od 1982. godine predaje na Sveučilištu Yale. Područje njegova interesa su financije, a po svojim tezama pripada neokenzijanskoj doktrini, stoga je ekonomskim analizama doveo u pitanje teoriju učinkovita tržišta, koja je bila dominantna 1980-ih godina. Smatra da promjenljivost tržišta dionica ne može biti plauzibilno objašnjena nikakvim racionalnim analizama za buduće vrijeme. Objavio je mnogobrojne znanstvene i stručne radove te je jedan od najutjecajnijih suvremenih ekonomista. Za empirijsku analizu cijena imovine dobio je 2013. godine Nobelovu nagradu za ekonomiju (s L. P. Hansenom i E. F. Fomom).

5. KONTROVERZE I KRITIKE

Danas je vrlo malo poznato, da Nobelova nagrada za ekonomiju nije „pravi“ Nobel, u smislu da nije jedna od pet originalnih koje su kreirane u oporuci Alfreda Nobela. Njeno postojanje je kontroverzno, vrlo često komentirano i smatrano simbolom zbunjenosti da li ekonomija i ekonomske znanosti trebaju biti štovani na isti način kao i „čvrste“ znanosti kemija i fizika. Pojedini kritičari tvrde da prestiž nagrade za ekonomiju proizlazi dijelom iz njegove povezanosti s originalnom Nobelovom nagradom, te odborom koji je često izvor kontroverzi. Među njima je švedski odvjetnik za ljudska prava Peter Nobel, praunuk Ludviga Nobela. Nobel kritizira instituciju koja dodjeljuje nagradu da zlouporabljuje ime njegove obitelji, te navodi da niti jedan član obitelji Nobel nikada nije imao namjeru uspostaviti nagradu za ekonomiju.

Friedrich Hayek čuveno je izjavio, kada je primao 1974. godine Nobelovu nagradu za ekonomiju, da je bio konzultiran da li treba osnovati Nobelovu nagradu za ekonomiju ili ne da bi on „odlučno savjetovao i bio protiv toga zato što se Nobelova nagrada dodjeljuje pojedincu, autoritetu, što čovjek u ekonomiji ne bi trebao imati“.⁴⁶ Objasnio je prirodne (čvrste) znanosti, „utjecaj primijenjen od strane pojedinca je ponajviše utjecaj na kolege stručnjake“.... dok utjecaj ekonomista koji glavninom ima važnost je utjecaj nad laicima: političarima, novinarima, državnim službenicima i javnosti općenito... te nema razloga da čovjek koji je napravio značajan doprinos u ekonomskoj znanosti treba biti kompetentan za sve probleme društva. Hayekova zabrinutost se pokazala na sreću u potpunosti neutemeljena tijekom četrdeset godina od kada ju je izrazio.

Od početka dodjele nagrade 62 dobitnika Nobelove nagrade u prvih četrdeset godina do 2009. godine su bili muškarci. Niz je prekinut konačno 2009. godine kada je Elinor Ostrom sa Sveučilišta u Indijani osvojila nagradu.⁴⁷ Ta činjenica je također jedan od razloga zašto je nagrada kritizirana. Postojale su i ranije prilike da se oda čast ženama, velikim ekonomistima.

Profesor na Cambridgeu Joan Robinson bila je div u ekonomiji i mogla je osvojiti nagradu za više postignuća uključujući doprinose teoriji monopola, teoriji ekonomskog rasta itd.⁴⁸ Njezin

⁴⁶ http://www.nobelprize.org/nobel_prizes/economic-sciences/laureates/1974/press.html

⁴⁷ http://www.nobelprize.org/nobel_prizes/economic-sciences/laureates/2009/ostrom-facts.html

⁴⁸ <http://www.econlib.org/library/Enc/bios/Robinson.html>

rad na teoriji monopola bio je značajan. Teorija je uključena u gotovo svakom udžbeniku ekonomije načela od kada su je ona i ekonomist s Harvarda Edward Chamberlin odvojeno otkrili 1930. godine. Bila je i kolega Johna Maynarda Keynesa. No, očito to nije bilo dovoljno za male skupine švedskih ekonomista koji čine odbor Nobelove nagrade. Rad profesorice Robinson ju je činio prihvatljivim za Nobelovu nagradu četrnaest godina, sve do 1983. godine kada je umrla. Posmrtna dodjela nagrade nije dopuštena pod Nobelovim pravilima. Postoje neke špekulacije da je Joan Robinson odbijena jer je bila previše politički uključena, ali se odbor također bojava da bi mogla odbiti nagradu. Assaru Lindbeck, predsjednik odbora za izbor, priznao je da je Robinson isključena jer se on "bojava da će ga ili odbiti, ili još gore koristiti Nobel pažnju za napad na glavnu ekonomiju".⁴⁹ Niti jedan od razloga nije imao bilo kakve veze s njezinim doprinosom ekonomskoj znanosti, niti se ovaj standard mogao primijeniti i na druge pobjednike. Strah od odbijanja nije zaustavio Nobelov komitet od dodjele nagrade za književnost Jeanu Paulu Sartreau, koji je zapravo odlučio odbiti nagradu. Iz bilo kojeg razloga, jedan od najboljih ekonomista dvadesetog stoljeća nije dobio Nobelovu nagradu.

Popis dobitnika Nobelove nagrade iz ekonomije nije potpun popis najznačajnijih ekonomista današnjice. Nobelov Odbor ima svoje predrasude, što je izazvalo da je preskočen još jedan od najpoznatijih i najcjenjenijih ekonomista dvadesetog stoljeća. Ekonomist s Harvarda, savjetnik predsjednika Kennedyja, jedan od prošlih predsjednika Američke ekonomske udruge, John Kenneth Galbraith koji slovi za najvećeg ekonomista dvadesetog stoljeća čiji rad se bavi velikim problemima s kojima se društvo suočava, uključujući i siromaštva, distribucije dohotka, te nezaposlenost. Njegov akademski rad na financijskim mjehurićima, kompenzacijskim snagama te unutarnjem poslovanju u modernoj korporaciji dopunjen od strane njegovih mnogih popularnih knjiga. Njegov glas kao jednog od vodećih ekonomista i pisaca mu je omogućio pristup najvišim razinama nacionalne politike i društva, čineći ga nacionalnom slavnom ličnosti. Jedna od važnijih knjiga Galbraitha je *The Great Crash* o tržišnom slomu 1929. godine. Njegov jedinstveni književni stil mu je omogućio da piše o sofisticiranoj gospodarskoj temi, a još uvijek privlači veliku publiku. Galbraith je također ukazao na velika gospodarska pitanja, kroz njegove nezaboravne rasprave s nobelovcem Miltonom Friedmanom. No, njegova je popularnost možda u stvari radila protiv njega, što se tiče Nobelove nagrade. Više konzervativni ekonomisti su poznati po tome da su

⁴⁹ <http://www.nytimes.com/2001/10/13/business/the-sometimes-dismal-nobel-prize.html>

pregovarali zbog njegove popularnosti i da je njegova popularnost dokaz da njegov rad nije dovoljno „ozbiljan“ i „strog“. Možda je bio i previše liberalan ili nedovoljno matematički za Nobelov Odbor. Bez obzira na razlog, njegovo ime je još jedan značajan propust u imenovanju laureata. Njegova smrt u 2006. godini donijela je kraj špekulacijama da će Nobelov odbor ispraviti taj propust.

Dvije najkontroverznije Nobelove nagrade za ekonomiju su dodijeljene Miltonu Friedmanu 1976. godine i John Nashu 1994. godine. Friedman je dobio Nobelovu nagradu za svoj doprinos monetarnoj povijesti i kompleksnosti monetarne stabilizacijske politike. Međutim njegova nagrada pokrenula je međunarodni prosvjed, uključujući i četiri od strane kolega, Nobel laureata, kako je Friedman optužen da je savjetnik vojnog diktatorstva u Čileu i podrška Augusto Pinochetu, unatoč zlouporabi ljudskih prava pod njegovim režimom. Friedman je uglavnom savjetovao o hiperinflacijskim problemima s kojima se Čile u to vrijeme susreo, i tranziciji zemlje prema slobodnoj tržišnoj ekonomiji. John Nash nagrađen je 1994. godine za svoj rad na području teorije igara što je izazvalo kontroverzu iz dva razloga: njegova duga povijest shizofrenije i navodni antisemitizam. Nashu nije dana prilika da održi govor na dodjeli nagrada, uglavnom zbog razloga njegove mentalne nestabilnosti.

Možda je najprikladniji odgovor na pitanje da li je Nobelova nagrada u ekonomiji zakonita ili ne je izrečen od strane makroekonomiste Davida Romera: “Bez obzira da li je ekonomija znanost ili ne je nebitno. To je ozbiljna stipendija, i odlično je da je priznata.”⁵⁰

⁵⁰ <http://www.nytimes.com/2001/10/13/business/13PRIZ.html?pagewanted=2>

6. ZAKLJUČAK

Nobelova nagrada jedna je od najcjenjenijih i najprestižnijih nagrada, a utemeljena je 1900. godine. Utemeljio ju je Alfred Nobel, švedski kemičar, filantrop, mirotvorac, te veliki pobornik prirodnih znanosti. Fond iz kojeg se dodjeljuje nagrada ustanovljen je na temelju Nobelove oporuke u kojoj je izrazio želju da se njegova ostavština iskoristi za formiranje fonda iz kojeg bi se dodjeljivale godišnje nagrade za dostignuća na polju kemije, fizike, medicine, književnosti te doprinos svjetskom miru. Nobelove se nagrade dodjeljuju svake godine pojedincima ili skupinama čiji su uspjesi iznimni. To uključuje izvanredna istraživanja, nove tehnike i tehnologije ili izniman doprinos društvu. Pri samom spomenu Nobelove nagrade u glavi većine ljudi stvara se slika univerzalnih genijalaca i briljantnih pojedinaca koji su je dobili. Kada je Nobel osnovao nagradu, tada nije predvidio onu za ekonomiju, međutim Švedska banka je 1968. godine inicirala dodjelu i za to područje, te je od tada Nobelova nagrada za ekonomiju najznačajnija nagrada na području ekonomije, a njezin osobit značaj leži u činjenici da predstavlja glavnu nagradu koju dodjeljuju stručnjaci iz područja ekonomije, i to za izuzetna dostignuća na polju ekonomske znanosti, tj. za ona otkrića koja prekidaju s dotadašnjim načinom razmišljanja i uvode potpuno nova poimanja na području koje se proučava.

Ekonomija je relativno nova znanost, započela je svoj razvoj sredinom osamnaestog stoljeća u obliku političke ekonomije kao nove znanstvene discipline iako je čak i tada, Adam Smith promatrao ekonomiju kao dio pravne znanosti. Izučavanje veza i odnosa između ekonomsko – političkih ideja, koncepcija i teorija sa jedne strane, i ekonomsko – političkih situacija u raznim zemljama i vremenima, sa druge strane, može poslužiti kao koristan vodič kroz ideje i znanja uz pomoć kojih su ljudi rješavali različite ekonomsko – političke probleme i upravo u tome leži važnost izučavanja ekonomske teorije. Vrlo je važno imati u vidu i prethodna povijesna razdoblja u kojima su se nazirale ekonomske ideje u ekonomskoj teoriji, jer da bi razumjeli sadašnje ekonomske pojave, potrebno je navesti i povijesne činjenice. Sadašnje stanje nekog sustava i znanosti, pa tako i ekonomskog, uglavnom su uzrokovani zbivanjima koja su se dogodila u prošlosti. Kada je ekonomija uvrštena u red onih disciplina za koje se dodjeljuje Nobelova nagrada kao godišnje priznanje osobama ili institucijama za izvanredna dostignuća u protekloj godini, to je bilo značajno priznanje za sve društvene znanosti. To priznanje zadužilo je ekonomiju da izgrađuje ekonomsko znanje u smislu usporednog i

logički povezanog razvoja ekonomske teorije i ekonomskog promatranja i mjerenja, kako bi se unaprijedila ljudska shvaćanja i društveni nadzor nad ekonomskim uvjetima, te povećao napredak i blagostanje. Nobelova nagrada na području ekonomske teorije veoma je bitna, iz razloga što se na temelju teorije i teoretskih istraživanja može predvidjeti kretanje ekonomskih ciklusa ili predvidjeti pojave u samoj praksi. Ekonomske ideje su gotovo uvijek povezane sa materijalnom ekonomskom praksom.

O prestižnosti Nobelove nagrade ne treba trošiti riječi. Ona je najviša nagrada koju svaki znanstvenik želi i nastoji doći do nje, jer je to vrhunac koji se postiže u rijetkim slučajevima. Prema Nobelovoj oporuci, nagrada bi se trebala dodjeljivati onima koji su, tijekom protekle godine, darovali čovječanstvu najveću korist. Ideja iza originalnih nagrada bila je da se dodjeljuju ne izvrsnim osobama, već posebnim postignućima, a nacionalnost je nebitna. Od samog osnutka Nobelove nagrade za ekonomiju javljaju se brojne polemike, te se u medijima često može čuti i pročitati da Nobel za ekonomske znanosti nije onaj „pravi“. Moglo bi se složiti sa tezom da Nobelova nagrada za ekonomiju nije jedna od originalnih nagrada (za medicinu, fiziku, kemiju, književnost i mir) koje je Alfred Nobel odredio u oporuci. Ali unatoč tome, ne treba zaboraviti niti činjenicu da je 1895. godine, kada je Alfred Nobel ostavio svoju oporuku ekonomska znanost bila tek u začetku.

Zašto dodjeliti Nobelovu nagradu iz ekonomije? Jednostavno iz razloga što je dobar poticaj za ozbiljna i kvalitetna istraživanja. Dodjela Nobelove nagrade jedno je od rijetkih vremena u godini kada su „heroji“ znanstvenici, a ne glumci, pjevačice, političari i ostali pojedinci upitni za koristi čovječanstva. Također, važno je javnosti prikazati da se znanstveni napredak događa kako u prirodnim, tako i u društvenim znanostima. Poznato je da, nažalost, većina ljudi dobiva informacije o važnim ekonomskim fenomenima iz medija i u „kontekstu političkih kontroverzi“. S obzirom na to da su ekonomske teme ipak pristupačnije od kvantne fizike, očekivanje koje stoji iza ekonomskog Nobela je da, možda stimulira ljude na više čitanja i učenja ekonomije, jer iza svake Nobelove nagrade stoje znatni naponi kako bi se relevantnost i korisnost znanstvenog postignuća prenijeli javnosti na pristupačan način. Dodjela Nobelove nagrade za akademsku ekonomsku zajednicu od izuzetne je važnosti jer su radovi dobitnika Nobelove nagrade postavili visoke standarde ekonomskog znanja koje treba održati, ali i proširiti. Samo priznanje ekonomije kao kategorije za dobivanje nagrade zadužilo je ekonomiju da izgrađuje ekonomsko znanje u smislu usporednog i logički povezanog razvoja ekonomske teorije, kako bi se unaprijedila ljudska shvaćanja i društveni nadzor nad ekonomskim uvjetima, te povećao napredak i blagostanje.

LITERATURA

KNJIGE:

1. Barković D., (1998): Nobelova nagrada za ekonomiju, Ekonomski fakultet u Osijeku, Osijek
2. Ekelund Jr. R.B., Hebert R.F., (1997): Povijest ekonomske teorije i metode, MATE, Zagreb
3. Feldman B., (2012): The Nobel Prize: A History of genius, controversy, and prestige, Arcade Publishing, USA
4. Heilbroner L. R., Thurow C. L., (1995): Ekonomija za svakoga, MATE, Zagreb,
5. Karier T., (2011.): Intellectual capital – Forty years of the Nobel prize in economics, Cambridge University Press, UK
6. Kovačić Z., Hrustić S., (2003): Leksikon Nobelovaca (1901-2002), Nart trgovina d.o.o., Zagreb
7. McCarty H. M., (2000): The Nobel laureates: How the world's greatest economic minds shaped modern thought, McGraw-Hill Companies, UK
8. Medić Đ., Radošević D., (2010): Politička ekonomija post-tranzicijskih zemalja, Ekonomski fakultet u Zagrebu, Zagreb
9. Samuelson P.A., Nordhaus W.D., (2000.): Ekonomija, MATE, Zagreb
10. Sharma S., (2002): Economics does Matter: About Economics and Economists, izabrani radovi, Mikrorad, Zagreb
11. Strahinja D., (2006.): Ekonomija – gdje je tu čovjek?, Digital point, Rijeka
12. Worek M., (2010): The Nobel Prize: The story of Alfred Nobel and the most famous prize in the world, Firefly Books, UK

ČLANCI:

1. Bergmann B., (1999.): Abolish the Nobel Prize for Economics, *Challenge*, Vol. 42, No. 2 (march-april 1999), pp. 52-57
2. Dasgupta A. K., (1972): John Hicks, the New Nobel Laureate in Economics, *Economic and Political Weekly*, Vol. 7, No. 48 (Nov. 25, 1972), pp. 2315-2316
3. Ioneci M., Ene S.,(2010): Brief statistics of the Nobel prize winners for economics, *Constatntin Brancoveanu University, Romania*
4. Jakir V., (2012): Nobelova nagrada za ekonomiju, *Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb*
5. Kolaković M., (2003.): Teorija intelektualnog kapitala, *Ekonomski pregled*, 54 (11-12): 925-944
6. Mesarić M., (2002): Nobelovac Joseph Stiglitz: Kritika „tržišnog fundamentalizma“, globalizacije i politike međunarodnog monearnog fonda, *Ekonomski pregled*, 53 (11-12) 1151-1182
7. Patnaik P., (1998.): Nobel Prize for Economics, *Economic and Political Weekly*, Vol. 33, No. 51 (Dec. 19-25, 1998), p. 3222
8. Šohinger J., (1994): Nashov ekvilibrij i Nashovo pogodbeno rješenje: Nobelova nagrada za ekonomske znanosti, *Ekonomski fakultet, Zagreb*

INTERNET:

1. **Encyclopedia Britannica:** www.britannica.com/nobelprize
2. **Investopedia:** <http://www.investopedia.com/articles/economics/12/nobel-prize-winning-economic-theories.asp>
3. **Nobel Prize:** www.nobelprize.org
4. **Yunus Centre:** <http://www.muhammadyunus.org/>
5. **The Library of Economics and Liberty:** <http://www.econlib.org/library/>
6. **The New York Times:** <http://www.nytimes.com/2001/10/13/business/the-sometimes-dismal-nobel-prize.html>

POPIS SLIKA

Slika 1. Alfred Nobel	3
Slika 2. Medalja	7

SAŽETAK

DOPRINOS NOBEL LAUREATA EKONOMSKOJ TEORIJI

Tema ovoga rada je doprinos Nobel laureata ekonomskoj teoriji. Nobelova nagrada za ekonomiju je najznačajnija nagrada na području ekonomije. Njezin osobit značaj leži u činjenici da predstavlja glavnu nagradu koju dodjeljuju stručnjaci iz područja ekonomije, i to za izuzetna dostignuća na polju ekonomske znanosti. Iako ta nagrada nije utemeljena oporukom Alfreda Nobela, laureati iz ekonomije primaju diplomu i zlatnu medalju od švedskog kralja 10. prosinca u Švedskoj na istoj ceremoniji na kojoj i dobitnici Nobelove nagrade za fiziku, kemiju, fiziologiju / medicinu i književnost. Iznos novčane nagrade za ekonomiju jednak je drugim nagradama. Puno ime nagrade glasi Nagrada Švedske banke za ekonomske znanosti u sjećanje na Alfreda Nobela. Nagradu je ustanovila Švedska banka na svoju 300-tu obljetnicu 1968. godine. Prestiž ove nagrade djelomično proizlazi iz njenog povezivanja sa nagradama stvorenim na temelju oporuke Alfreda Nobela, što je često izvor kontroverzi.

Ključne riječi: Alfred Nobel, Nobelova nagrada, ekonomija, laureati

SUMMARY

CONTRIBUTION OF THE NOBEL LAUREATES TO ECONOMIC THEORY

The theme of this paper is contribution of the Nobel laureates to economic theory. Nobel Prize for Economics is the most important prize in economics. Its particular importance lies in the fact that it is a main award given by experts in the fields of economics, for outstanby in his will, Alfred Nobel laureate in economics receive a diploma and a gold medal from the swedish king on December 10 in Sweden at the same ceremony where the winners of the Nobel Prize for physics, chemistry, physiology / medicine and literature. The amount of the prize money to economists is equal to the other prizes. Full name of award is The Nobel Memorial Prize in Economic Sciences. The award was established by the Bank of Sweden in its 300th anniversary in 1968. The prestige of this award in part stems from its connection with awards created under the will of Alfred Nobel, which is often a source of controversy.

Keywords: Alfred Nobel, Nobel Prize, economics, laureates